

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.1 ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.2 หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.3 รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.4 สภาวะของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.5 ค่านิยมของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.6 องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย
2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 2.1 ความหมายของบทบาท
 - 2.2 ประเภทของบทบาท
 - 2.3 บทบาทของผู้นำ
 - 2.4 หลักการบริหาร
 - 2.5 บทบาทของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล
4. การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 4.1 การปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 4.2 การเลือกตั้ง
 - 4.3 การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย
5. บริบทของอำเภอแก่งกระจาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย สภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ค่านิยมของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อมร รักษาสัตย์ (2544 : 118-119) ได้ให้ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คล้อยตามอดีตประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การเป็นรัฐบาลหรือการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

การเป็นของประชาชน คำนิยมในพจนานุกรมภาษาอังกฤษคำว่า Democracy แปลว่าการปกครองของประชาชน แต่ในความหมายที่ครอบคลุมกว่า การเป็นของประชาชนไม่ได้หมายความว่าเพียงถึงการปกครองอย่างเดียว หากยังหมายความถึงอำนาจอธิปไตยในแผ่นดิน ทรัพยากร แผ่นดินมหาสมุทร น่านฟ้า ตลอดจนผลประโยชน์ทั้งหลายที่พึงมี ล้วนนับเป็นของประชาชนล้วนทุกคน ทั้งบุคคลในปัจจุบัน และที่จะเกิดมาในอนาคต อย่างไรก็ตามการเป็นเจ้าของยังหมายรวมถึงความรับผิดชอบและมีส่วนเสีย เพื่อปกป้องให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยทั่วกัน เป็นที่มาของการมีส่วนร่วมในการปกครอง

โดยประชาชน เป็นวิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อแผ่นดินเป็นของประชาชน ความเป็นธรรมตลอดจนความร่วมมือจะเกิดขึ้นในแผ่นดินได้ เมื่อการบริหารจัดการผลประโยชน์ทั้งหลายอยู่ในการดูแลของ (โดย) ประชาชนทุกคน เป็นที่มาของความสำคัญในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน อย่างไรก็ตามโดยที่ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการทุกคนได้ จึงได้เกิดสถาบัน องค์กร ตลอดจนตัวแทนต่าง ๆ ที่เข้ามาทำหน้าที่แทนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สมเจตนารมณ์ เช่น สมาชิกสภาผู้เป็นตัวแทนของประชาชน พรรคการเมืองผู้เป็นตัวแทนของกลุ่มความคิดเห็นและกลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนสมาชิกสภาและผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย

เพื่อประชาชน เป็นวิธีการในระบอบประชาธิปไตย ที่จะประกันว่าความเสมอภาคและความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้ สมตามปณิธานของระบบนั้น การบริหารแผ่นดินจะต้องมีเป้าหมายที่ให้ผลประโยชน์ของแผ่นดินเป็นไปเพื่อประชาชน คือตกถึงมือประชาชนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคนไม่เฉพาะเพียงแต่บางคน หรือเพียงแต่ตกอยู่แก่คนข้างมาก ในสังคมประชาธิปไตยที่ยึดถือใน

เรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในเรื่องความเป็นธรรม ตลอดจนเรื่องความสมเหตุสมผลนั้น ผลประโยชน์ของแผ่นดินตกถึงมือประชาชนทุกคนอย่างแท้จริง

วรทิพย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาชวลิต (2547 : 46) ได้ให้ความหมายการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองการบริหารที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการควบคุมตรวจสอบ โดยการเลือกตัวแทนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองผ่านทางกระบวนการเลือกตั้ง จากความหมายข้างต้น ประชาธิปไตยมีเนื้อหาที่สำคัญ 3 ประการ

1. ประชาธิปไตยของประชาชน หมายถึง ความเป็นเจ้าของอันได้แก่ ประชาชนสามารถทำให้รัฐบาล ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของตนได้ สามารถดำเนินการเพื่อให้มีรัฐบาลที่เป็นไปตามเจตจำนงของตนได้ รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลให้เป็นตามที่ตนเองต้องการได้ เช่น การเลือกตั้ง การทำประชามติ การทำประชามติ การแสดงออกตามสื่อต่าง ๆ เป็นต้น ความรักและความหวงแหนในการเมืองและการบริหารตามระบอบประชาธิปไตย โดยการติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การถือว่าการบริหารบ้านเมืองเป็นธุระของตน ไม่บอกปิดโดยใช้คำว่าธุระไม่ใช่ และผลักดันให้เป็นธุระของรัฐบาล

2. ประชาธิปไตยโดยประชาชน ซึ่งจะหมายถึงกระบวนการอันได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงได้แก่ การเข้าร่วมประชุมพร้อมกันทั้งหมดเพื่อตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อบ้านเมืองหรือท้องถิ่นของตน สำหรับวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง คือ การออกเสียงประชามติ ซึ่งประเทศไทยสามารถนำวิธีนี้มาใช้กับกิจการในท้องถิ่น เพราะจะมีประชาชนเป็นจำนวนน้อย และประชาชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีมาตรฐานการครองชีพที่ไม่แตกต่างกันมาก การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้แก่ การเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง ซึ่งลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีดังนี้

2.1 มีพรรคการเมืองเสนอนโยบายให้ประชาชนเลือก

2.2 มีการเลือกตั้ง

2.3 มีการใช้สิทธิออกเสียงโดยประชาชน

2.4 มีรัฐบาลที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของผู้แทนราษฎรในสภาเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ และมีฝ่ายค้านที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

3. ประชาธิปไตยเพื่อประชาชน คือเป้าหมายหรือประโยชน์ที่ประชาชนจะต้องได้รับ กล่าวคือ รัฐบาลที่เข้าไปบริหารประเทศ ต้องมีเป้าหมายเพื่อความผาสุกของประชาชน และสร้าง

ความเจริญเติบโตให้แก่ประเทศไทยโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ใช่เข้าไปเพื่อกอบโกยหรือแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

วิทยากร เชียงกูล กล่าววาระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ (วิทยากร เชียงกูล, 2550) คือ

1. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั้น ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจ ที่มีตามกระบวนการการเลือกตั้งอย่างอิสระจริงและทั่วถึง ในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทน ที่มีท่าทีทำให้ประชาชนเห็นว่ามิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ

2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการจะกระทำ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลนั้นต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้นไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

3. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคม ที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะ ทางสังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น

4. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดยผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่นอกกฎหมายหรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่น ๆ ได้

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) ควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อภาคประชาชนหมู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่مرتต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ตัดสินใจเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการ/ข้อเรียกร้องของประชาชนหมู่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีพวกมากลากไป ตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกเขาตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้อง

ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย มี 3 แบบด้วยกัน (วิทยากร เชียงกูล, 2550) คือ

1. ประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนมาประชุมกันอภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมายในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ

2. ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อนต้องแบ่งงานกันทำ จึงมักใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและออกกฎหมาย

3. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม เป็นการผสมผสานทั้ง 2 แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อสารมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจ เรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่างโดยประชาชนให้สิทธิแค่เลือกผู้แทนนาน ๆ ครั้งเท่านั้น

รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย มี 2 หลักเกณฑ์ (องค์การบริหารส่วนตำบลตะปอน, 2550) ดังนี้

1. หลักประมุขของประเทศ แบ่งรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนผ่านทาง 3 องค์กร คือ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล และพระมหากษัตริย์ทรงเป็นกลางทางการเมือง

1.2 มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ประธานาธิบดีได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

2. หลักการรวมและแยกอำนาจแบ่งได้ 3 ลักษณะ

2.1 แบบรัฐสภา ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ได้แก่ การมีเฉพาะผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียวหรือสองสภาก็ได้ สภาผู้แทนมาจากการเลือกตั้ง ส่วนวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ได้ สภาทั้งสองจะประชุมร่วมกันเป็นรัฐสภา มีอำนาจในการออกกฎหมายเพื่อปกครองประเทศ และมีอำนาจในการให้ความเห็นชอบการจัดตั้งรัฐบาล และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล รัฐบาลและรัฐสภาต่างทำหน้าที่ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน โดยรัฐสภาสามารถอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ ส่วนรัฐบาลก็สามารถประกาศยุบสภาได้

2.2 แบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้ง เหมือนกับผู้แทนราษฎร โดยประธานาธิบดีจะใช้อำนาจบริหาร ด้วยการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อบริหารประเทศ และรับผิดชอบร่วมกัน ส่วนอำนาจนิติบัญญัติยังคงเป็นของรัฐสภา มีตุลาการเป็นองค์กรอิสระ ทั้ง 3 องค์กรนี้ คอยยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน มิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขต

2.3 แบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี ระบอบประชาธิปไตยแบบนี้ ประธานาธิบดีจะเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐและบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับนายกรัฐมนตรี ในด้านการบริหาร นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ลงนามประกาศใช้กฎหมาย และคณะรัฐมนตรีก็ยังคงเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร แต่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ส่วนสภาเองก็ยังคงทำหน้าที่สำคัญคือออกกฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ประธานาธิบดีในระบอบประชาธิปไตยแบบนี้ เป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศและการเมืองทั่วไป ทั้งยังทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการระหว่างคณะรัฐมนตรีกับรัฐสภานอกจากนี้ยังมีอำนาจยุบสภาได้ด้วย

สถานะของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่าประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย พฤติกรรมของประชาชนและรัฐบาลควรจะต้องมี 6 ข้อด้วยกัน (วิทยากร เชียงกูล, 2550) คือ

1. การเลือกตั้งผู้แทนจะต้องเป็นอิสระและยุติธรรม ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้เป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐเพื่อโกงการเลือกตั้ง ไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง และการที่กลุ่มอภิสิทธิ์ชนใช้อำนาจอิทธิพลระบอบอุปถัมภ์ ให้เลือกเฉพาะพวกเขาบางคน

2. จะต้องมึระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ องค์กรประชาชน สามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชนสามารถถอดถอนผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้

3. การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใสมีเหตุผลอธิบายได้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนส่วนรวม ไม่มีการคอร์รัปชันการหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคเล่นพวกหาประโยชน์ส่วนตัว

4. มีรัฐธรรมนูญและกฎหมายขนบธรรมเนียม ที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่อย่างมีเหตุผล มีความคงเส้นคงวาคนส่วนใหญ่ยอมรับได้ และกฎหมายรัฐธรรมนูญมีผลบังคับได้ด้วย

5. สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เป็นอิสระมีศักดิ์ศรีและเข้มแข็งเต็มที่ ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี และมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาพิจารณ์ และการลงประชามติ ว่าประชาชนจะรับหรือไม่รับในเรื่องสำคัญ ๆ

6. มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมสู่ประชาชน ทำให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคงสม่ำเสมอ

ค่านิยมของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

วิทยากร เชียงกุล กล่าวว่าค่านิยมที่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ควรสร้างขึ้นไว้ในจิตใจของทุกคน จำนวน 7 ข้อ (วิทยากร เชียงกุล, 2550) คือ

1. เป็นคนมีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพตัวเอง เคารพศีลธรรมและประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม
2. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี
3. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของทุกคนในระยะยาว
4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม
5. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่จะปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้
6. เป็นคนมีความรับผิดชอบ ผูกพันกับสิ่งที่ได้กระทำลงไป
7. มีจิตใจเป็นธรรม เชื่อเพื่อเชื่อเผ่ไม่มีอคติต่อผู้มีความแตกต่างจากตน เช่น นับถือ ศาสนาอื่น หรือเชื้อชาติอื่น เป็นต้น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนปกครองกันเอง โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนทุกคน

องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้กล่าวถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน, 2541 : 7-13) ไว้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน มีลักษณะสำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปกครองยึดหลักเสียงข้างมาก โดยการเลือกตั้ง ส.ส. เข้าไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ หรือออกกฎหมายมาใช้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
2. กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ กำหนดองค์กรหรือสถาบันแห่งอำนาจสูงสุดของรัฐ และความเกี่ยวพันระหว่างอำนาจเหล่านี้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) กำหนดรูปแบบและโครงสร้างของรัฐว่าเป็นรัฐในรูปรัฐเดี่ยวหรือรัฐรวม 2) กำหนดรูปแบบของรัฐบาลว่าเป็นรัฐบาลในรูปแบบใด 3) กำหนดขอบเขตแห่งสิทธิและอำนาจหน้าที่ของรัฐ กฎหมายรัฐธรรมนูญนอกจากจะเป็นกฎหมายควบคุมสูงสุด ที่ใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ ซึ่งกฎหมายอื่น ๆ จะขัดแย้งไม่ได้แล้ว กฎหมายรัฐธรรมนูญยังเป็นกฎหมายที่ กำหนดสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนไว้ด้วย ซึ่งเป็นหลักประกันว่าผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือออกกฎหมายใด ๆ ที่จะขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่ได้ เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของ

ประชาชน และเป็นการจัดระเบียบทางการเมืองการปกครองต่าง ๆ และประชาชนในรัฐ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเรียบร้อยในการปกครองประเทศ ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

2.1 สิทธิของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ สิทธิ คือ สิ่งที่จะได้รับตามที่กฎหมายรับรองและให้การคุ้มครอง ประกอบด้วย

2.1.1 สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิที่จะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

2.1.2 สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทุนความสำหรับผู้ที่ตกเป็นจำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะยากไร้

2.1.3 สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและสิทธิที่เสียไปกลับคืนมา เนื่องจากได้รับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วปรากฏภายหลังตามคำพิพากษา ที่รู้ข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่ว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

2.1.4 สิทธิที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน เว้นแต่จะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

2.1.5 สิทธิในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง

2.1.6 สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนอย่างเป็นธรรมเมื่อถูกเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

2.1.7 สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว

2.1.8 สิทธิที่จะเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมาย

บัญญัติ

2.1.9 ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2.1.10 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2.1.11 สิทธิที่จะฟ้องร้องหน่วยราชการที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบจากการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐ

2.1.12 สิทธิในการประกอบอาชีพและการแข่งขัน โดยเสรี หมายถึง ประชาชนจะเลือกประกอบอาชีพใดก็ได้ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายแม้ว่า จะมีผู้อื่นประกอบอาชีพนั้นอยู่แล้ว

2.2 เสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ เสรีภาพ คือ สิ่งที่สามารถทำได้หากไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หรือขัดต่อกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วย

2.2.1 เสรีภาพในการนับถือศาสนาใด ๆ รวมทั้งปฏิบัติตามความเชื่อของตนได้ ครอบงำที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือหน้าที่ของพลเมือง หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของส่วนรวม

2.2.2 เสรีภาพในร่างกาย ซึ่งการจำกัดหรือละเมิดเสรีภาพทางร่างกาย เช่น การจับกุม คุมขัง ตรวจค้น จะกระทำได้เมื่อมีกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

2.2.3 เสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองที่จะดำรงชีวิตในเคหสถานของตนด้วยความสงบสุข

2.2.4 เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมาย ซึ่งประชาชนมีอิสระที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตน หากไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น และไม่ขัดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงาม

2.2.5 เสรีภาพในการศึกษาอบรม การจัดการศึกษาภาคบังคับจะกระทำได้ก็ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.6 เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

2.2.7 เสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะ

2.2.8 เสรีภาพในการสื่อสารถึงกัน โดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

2.2.9 เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรสามารถกระทำได้โดยเสรี และการเนรเทศบุคคลสัญชาติไทย หรือห้ามบุคคลมีสัญชาติไทยเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้

ทั้งนี้ การใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ต้องเป็นไปตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และบุคคลจะใช้สิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญไม่ได้ การใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตอาจมีความผิดตามกฎหมาย

2.3 หน้าที่ของประชาชนชาวไทย หน้าที่ คือ สิ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ประชาชนชาวไทยต้องปฏิบัติตาม ซึ่งต้องมีหน้าที่ดังนี้

2.3.1 หน้าที่ในการรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2.3.2 หน้าที่ที่จะต้องใช้สิทธิเลือกตั้งของตนโดยสุจริต

2.3.3 หน้าที่ในการป้องกันประเทศ

2.3.4 หน้าที่ในการรับราชการทหาร

2.3.5 หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

2.3.6 หน้าที่ที่จะต้องเสียภาษีอากร

2.3.7 หน้าที่ในการช่วยเหลือราชการ

2.3.8 หน้าที่ที่ต้องเข้ารับการศึกษาอบรมภาคบังคับ

2.3.9 หน้าที่ที่จะต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3.10 หน้าที่พิทักษ์และปกป้องศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

3. การเลือกตั้ง การเลือกตั้ง คือ การที่ราษฎรใช้สิทธิของตน ลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในแต่ละระดับของประเทศ การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือ ต้องเปิดกว้างให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่มีการชี้นำหรือบังคับให้เลือก ความสำคัญของการเลือกตั้งประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนทุกคน จะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตน เข้าไปทำหน้าที่แทนตน และประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกผู้ทีตนเห็นว่าจะสามารถใช้อำนาจควบคุม กำหนดนโยบายและกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ตามแนวทางที่ตนต้องการ โดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัคร

3.1 ระดับการเลือกตั้ง การเลือกผู้แทนในประเทศไทยมีหลายระดับ ดังนี้

3.1.1 ระดับหมู่บ้าน คือ การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

3.1.2 ระดับตำบล คือ การเลือกตั้งกำนัน คณะกรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒินายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

3.1.3 ระดับอำเภอ คือ สมาชิกสภาเทศบาล

3.1.4 ระดับจังหวัด คือ สมาชิกสภาจังหวัด

3.1.5 ระดับชาติ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3.2 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3.2.1 มีสัญชาติไทย

3.2.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง

3.2.3 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน

นับถึงวันเลือกตั้ง

3.3 ลักษณะของบุคคลที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

3.3.1 วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

3.3.2 เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

3.3.3 ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

3.3.4 อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

- 3.4 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 3.4.1 มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- 3.4.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- 3.4.3 สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
- 3.4.4 เป็นสมาชิกพรรคการเมือง พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน
- 3.5 ลักษณะของบุคคลที่ไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งได้ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้
- 3.5.1 เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 3.5.2 ดิคาเสพติดให้โทษ
- 3.5.3 เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- 3.5.4 เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 3.5.5 ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- 3.5.6 เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึง 5 ปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- 3.5.7 เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- 3.5.8 เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- 3.5.9 เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
- 3.5.10 เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- 3.5.11 เป็นสมาชิกวุฒิสภา
- 3.5.12 เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

3.5.13 เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

3.5.14 เคยถูกวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และยังไม่พ้นกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติจนถึงวันเลือกตั้ง

3.5.15 อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญการใช้ดุลพินิจในการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งต้องคอยติดตาม ประวัติและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครอยู่เสมอ และตรวจดูว่ามีสิทธิเลือกผู้แทนได้กี่คน จำหมายเลขผู้สมัครที่ต้องการเลือกให้ได้เมื่อได้รับบัตรเลือกตั้งมาแล้วเดินเข้าคูหา ทำเครื่องหมาย X (กากบาท) ในช่องทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้ง ให้ตรงหมายเลขของผู้สมัคร เสร็จแล้วพับบัตรเลือกตั้งหย่อนลงในหีบบัตรด้วยตนเอง ข้อสำคัญ ต้องเลือกคนที่มีความจริงใจและเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถ และมีอาชีพสุจริตเป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่ควรเลือกผู้ที่มีเบื้องหลังไม่สุจริตและซื่อขายเสียง การซื่อขายเสียงนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่ซื่อขายเสียงแสดงออกถึงจิตใจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ได้หวังที่จะเข้าไปเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวมอย่างจริงใจ การเลือกตั้งเป็นเพียงทางผ่านเข้ามาครอบงำผลประโยชน์เข้าตนเอง คนเหล่านี้จะไม่เห็นใครสำคัญกว่าตนเอง ซึ่งไม่ควรจะให้มีโอกาสเข้ามาจัดการผลประโยชน์ของชาติและประชาชนอย่างเด็ดขาด

4. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ บุคคลที่ประชาชนได้เลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ในสภาแทนตน ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประเทศ แต่การที่ให้ประชาชนทุกคนมาใช้อำนาจปกครองโดยตรง ไม่สามารถกระทำได้ จึงต้องมีการเลือกตั้งผู้ที่ประชาชนไว้วางใจและคิดว่าดีที่สุดในเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองประเทศแทนตน การเลือกตั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้แสดงความต้องการ หรือความคิดเห็นที่มีต่อนโยบายของรัฐบาล พรรคการเมือง และนักการเมือง โดยการลงคะแนนสนับสนุนผู้แทนที่สังกัดพรรค ที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตน การเลือกตั้งเป็นการแสดงว่าประชาชน มีความเชื่อมั่นศรัทธา ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความภูมิใจที่ได้ใช้สิทธิพื้นฐานของตน และได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองดีของประเทศ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

4.1 การพ้นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและลับ เพื่อทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร โดยอยู่ในวาระคราวละ 4 ปี จำนวนสมาชิกมีจำนวนเท่าที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ การพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

4.1.1 ครบวาระ 4 ปี หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

4.1.2 ตาย

4.1.3 ลาออก

4.1.4 ขาดคุณสมบัติตามกฎหมายหรือมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย

4.1.5 กระทำการอันต้องห้ามตามกฎหมาย

4.1.6 ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี

4.1.7 ลาออกจากพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิก หรือสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรค

4.1.8 พรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่ถูกยุบตามคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน 60 วัน

4.1.9 วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง หรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพ

4.1.10 ขาดการประชุมเกินจำนวน 1 ใน 4 ของจำนวนวันประชุม โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

4.1.11 ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

4.2 บทบาทอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้เสนอปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนให้รัฐบาลทราบ เพื่อพิจารณาดำเนินการแก้ไข จะต้องเป็นผู้ดูแลรักษาผลประโยชน์ของชาติ สนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาล ตลอดจนควบคุมกำกับดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาล พิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพของบ้านเมือง ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนสถาบันการเมืองต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็ง และประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย

4.3 อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ในการจัดทำกฎหมาย อีกทั้งควบคุมการทำงานของรัฐบาล โดยการตั้งกระทู้ถาม เสนอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีหรือเป็นรายบุคคล หรือทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ตามที่ได้รับแต่งตั้งประจำรัฐสภา และพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของรัฐบาล

5. พรรคการเมือง พรรคการเมือง คือ คณะบุคคลซึ่งรวบรวมกันเพราะมีความคิดเห็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในแนวทางตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐบาลอำนาจการปกครองตามความคิดเห็นนั้น ๆ ดังนั้น การที่จะเป็นพรรคการเมืองได้จะต้องมีคณะบุคคลที่มีความเห็นตรงกันทางการเมือง รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรถาวรไม่ใช่ชั่วคราวในรูปของสมาคม และมี

ความมุ่งหมายที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง เพื่อที่จะได้มีโอกาสเข้ามาควบคุมการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล หรือหากว่าสมาชิกในพรรคได้รับการเลือกตั้งเข้ามามาก ก็มีโอกาที่จะจัดตั้งรัฐบาลนำความคิดแนวนโยบายของพรรค มาดำเนินการบริหารปกครองประเทศ ได้บทบาทของพรรคการเมือง พรรคการเมืองจัดได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในการปกครองประเทศ ซึ่งเราจะเห็นได้จากบทบาทของพรรคการเมือง ดังนี้

5.1 ทำให้ทราบถึงเจตจำนงส่วนร่วมของประชาชน ถ้าไม่มีพรรคการเมืองก็เป็นการยากที่จะรวบรวมเอาความคิดเห็นที่แตกต่างกันของประชาชนจำนวนมากมาเป็นความคิดเห็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่พอจะให้มึ้น้ำหนักและอิทธิพลขึ้นต่อผู้ทำการบริหารประเทศ พรรคการเมืองช่วยแปรจุดหมายของการเลือกตั้ง จากการเลือกบุคคลให้เป็นผู้แทนนั้น ให้เป็นการเลือกแนวนโยบายการเมืองแทน เพราะถ้าไม่มีพรรคการเมืองและไม่มึ้นโยบายที่พรรคการเมืองเสนอในการเลือกตั้ง การเลือกตั้งนั้นก็มีความหมายแค่เลือกบุคคลต่าง ๆ เข้าไปทำหน้าที่ในสภาเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองก็จะมีประสิทธิภาพน้อยลง

5.2 พรรคการเมืองมีบทบาทในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งและควบคุมผู้ได้รับการเลือกตั้ง พรรคการเมืองเป็นผู้เลือกที่จะส่งผู้ใดเข้าสมัครรับเลือกตั้ง โดยเฉพาะถ้าเป็นการเลือกจากบัญชีรายชื่อ พรรคจะมีบทบาทในการคัดเลือกมาก แต่ถ้าเป็นระบบเขตบทบาทของพรรคการเมืองจะน้อยลง เพราะ โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งของผู้สมัครในกรณีนี้ ขึ้นอยู่กับบุคลิกส่วนตัวของผู้สมัครเสียมากกว่า ด้วยความนิยมชมชอบของประชาชนเป็นการส่วนตัว ยกเว้นในกรณีที่ประชาชนเข้าใจในเรื่องการเมืองดีพอ จึงเลือกผู้สมัครของพรรคมากกว่าเลือกเพราะชอบที่ตัวบุคคล ซึ่งพรรคการเมืองจะต้องมีมาตรการควบคุมผู้ได้รับการเลือกตั้งด้วย มิให้เกิดการเอนเอียงไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่คนบางกลุ่ม จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของพรรคที่ได้หาเสียงไว้ให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่

5.3 พรรคการเมืองให้การศึกษาในด้านการเมืองและให้ข่าวสารแก่ประชาชน พรรคการเมืองจะต้องฝึกหัดให้ประชาชนเลิกยึดถือแต่ประโยชน์ส่วนตัว แต่ให้ยึดถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักนโยบายของพรรคการเมืองจะกำหนดให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่ายย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีบทบาทที่ให้ประชาชนได้รู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวบางประการ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ส่วนทางด้านข่าวสารเมื่อมีพรรคการเมืองหลายพรรค ข่าวสารความเป็นไปต่าง ๆ ทางการเมือง ก็จะต้องถูกถ่ายทอดโดยพรรคการเมืองเหล่านี้ให้ประชาชนทราบรวมทั้งความคิดเห็นและความต้องการในรูปของส่วนรวมต่าง ๆ เพราะว่าผลงานของแต่ละพรรคมีผลต่อการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

ลิขิต ชีวเวคิน (2545 : 332-335) ได้ให้กล่าวถึงองค์ประกอบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่า ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้ คือ

1. โครงสร้าง ในแง่ของโครงสร้างได้แก่ รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พรรคการเมือง และรัฐบาล ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดที่วางกรอบใหญ่ ๆ สำหรับการปกครองบริหารทั่วไป รัฐธรรมนูญเปรียบเหมือนกติกาที่วาง กฎเกณฑ์ ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติไว้ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

1.2 รัฐสภา ได้แก่ สถานที่ชุมนุมของตัวแทนของประชาชน เป็นแหล่งที่ผู้แทนราษฎรมาแสดงความคิดเห็น ออกกฎหมายเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นของตนและประเทศชาติ

1.3 พรรคการเมือง ได้แก่ กลุ่มคนที่มีความคิด อุดมการณ์ และนโยบายใกล้เคียงกัน จับกลุ่มกันขึ้นตั้งเป็นพรรคการเมือง เพื่อส่งผู้แทนเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และเพื่อมีโอกาสได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ

1.4 รัฐบาล กลุ่มบุคคลที่ได้รับมอบหมาย ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อมีอำนาจในการปกครองบริหารประเทศ โดยมีผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง มีวาระตามกำหนดผลัดเปลี่ยนกันไปตามครรลอง

2. กระบวนการ ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการ ได้แก่ การเลือกตั้ง การออกกฎหมาย ในรัฐสภา การตั้งรัฐบาล และการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 การเลือกตั้ง คือ กระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เพื่อไปทำหน้าที่แทนชุมชนในรัฐสภา ซึ่งจะต้องมีการรณรงค์หาเสียง การชักจูงผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงให้คล้อยตามกับนโยบายที่เสนอ หรือข้อสัญญาที่เสนอเพื่อจะได้รับคะแนนเสียง

2.2 กระบวนการออกกฎหมาย คือ การดำเนินการในสภานิติบัญญัติ ซึ่งมีขั้นตอนการเสนอร่างกฎหมาย การพิจารณาเป็นวาระ ๆ ตามกฎหมายที่ได้วางไว้

2.3 การตั้งรัฐบาล เป็นกระบวนการสรรหา ผู้ที่มีความชอบธรรมขึ้นบริหารประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปถ้าเป็นระบบที่มีรัฐสภา ก็ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก แต่ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดี เช่น สหรัฐอเมริกาก็จะได้นำรัฐบาลโดยการเลือกตั้งโดยตรง สำหรับประชาธิปไตยครึ่งใบแบบไทยนั้น นายกรัฐมนตรีอาจมาจากบุคคลภายนอกได้

2.4 การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลในระบบประชาธิปไตย ก็ได้แก่ การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีและการประชุมคณะรัฐมนตรี เป็นองค์การวางแผนนโยบายและการตัดสินใจนโยบายหลัก ๆ ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจของรัฐมนตรีเข้ากระทรวง

3. วัฒนธรรมประชาธิปไตย ในส่วนของวัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้น เปรียบเสมือน ส่วนที่เป็นดวงวิญญาณ เพื่อเสริมสร้างส่วนที่เป็น โครงสร้าง (ร่างกาย) และกระบวนการ (การกระทำ) ดังนั้น แม้จะมีการจัดโครงสร้างให้สวยงามสักเพียงใดก็ตาม ถ้าไม่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยกระบวนการ ก็จะออกมาในลักษณะที่ไม่เข้ารูปเข้ารอย วัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้น กล่าว ได้โดยสังเขปก็คือ วัฒนธรรมดังต่อไปนี้

3.1 หลักการเรื่องประชาชนมีอำนาจสูงสุดและมีสิทธิปกครองตนเอง กล่าวคือ อำนาจสูงสุดมาจากปวงชน มีผลประโยชน์ของประชาชนเป็นฐาน เช่น เราได้ยินจนคุ้นหูว่า อำนาจสูงสุดมาจากปวงชนชาวไทย กล่าวง่าย ๆ คือ เป็นระบบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และ เพื่อประชาชน ตามอมตะพจน์ของประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์นของสหรัฐอเมริกา ความเชื่อ ดังกล่าวมานี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นว่าประชาชนทุกคน มีสิทธิ ในทางการเมืองที่จะดูแลปกครองตนเอง เป็นปรัชญาทางการเมืองที่จะชี้แนวทางของสังคมทั้งหมด ส่วนการใช้สิทธิที่จะปกครองตนเองดังกล่าว จะต้องกระทำโดยการเลือกตั้งผู้แทนไปทำหน้าที่แทน ตนในสถานนั้น เป็นวิธีการใช้สิทธิทางการเมืองซึ่งจำเป็นเพราะประชากรมีมาก ไม่สามารถปกครอง ตนเองแบบประชาธิปไตยโดยตรงได้ เช่น ใช้วิธียกมือลงคะแนนตัดสินปัญหาในชุมชนเล็ก ๆ ใน หมู่บ้าน แต่การมีผู้แทนนั้นก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาทางการเมืองที่ว่าประชาชน คือ ผู้มีอำนาจสูงสุด มีสิทธิที่จะปกครองตนเอง

3.2 สิทธิและหน้าที่ สืบเนื่องจากปรัชญาที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดและมีสิทธิ ปกครองตนเอง ก็คือเรื่องสิทธิและหน้าที่ในระบบประชาธิปไตย ประชาชนจะต้องเข้าใจและยึดมั่น ในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งใครจะละเมิดไม่ได้ เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการนับถือ ศาสนา สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกทำมาหากิน สิทธิในการเลือกที่อยู่อาศัย เว้นแต่ที่ระบุห้าม โดยกฎหมาย สิทธิขั้นมูลฐานอื่น ๆ เช่น สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเท่ากับผู้อื่น ๆ ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นฐานสำคัญเพราะถ้าสิทธิขั้นมูลฐาน ดังกล่าวถูกละเมิด จะต้องมีความกล้าที่จะต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิดังกล่าว มิฉะนั้นประชาธิปไตยย่อม อยู่ลำบาก แต่ควบคู่กับสิทธิดังกล่าวนี้ ก็คือ การรู้จักหน้าที่ เช่น หน้าที่ในการเสียภาษี หน้าที่ในการเป็น พลเมืองดี หน้าที่ในการรับผิดชอบในการรักษาชุมชนและประเทศชาติ และที่สำคัญ คือ หน้าที่ใน การปกป้องรักษาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การตระหนักและยึดมั่นในสิทธิและหน้าที่ ดังกล่าวมานี้ถือเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่สำคัญอย่างมาก

3.3 การเคารพสิทธิของผู้อื่น นอกจากการตระหนักและยึดมั่นถึงสิทธิและหน้าที่ ของตนเอง และจะต้องยื่นหยัดต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิขั้นมูลฐานแล้ว วัฒนธรรมประชาธิปไตยยัง หมายถึง การรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพสิทธิของผู้อื่นนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่องความ

เสมอภาค และความอดกลั้น การที่จะต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นนั้นจะต้องสร้างเสริมความรู้สึกที่ทุกคนทุกคนเสมอภาคกัน เราไม่ได้ต่ำไปกว่าใครและไม่ได้อยู่เหนือใคร ทุกคนเป็นคนเท่ากันอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ความรู้สึกเสมอภาคนี้จะทำให้เราทำอะไรจะต้องคิดเพื่อหลีกเลี่ยงกับการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เพราะความรู้สึกที่ว่าเรามีความเท่าเทียมกับเรา ความรู้สึกเรื่องเสมอภาคจะช่วยป้องกันการข่มเหงรังแกกัน เกิดการเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ส่วนในเรื่องความอดกลั้นนั้นหมายความว่า เมื่อคนอื่นมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับเรา มีสิทธิเท่ากับเรา เขาย่อมมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นที่จะแสดงออกในทางต่าง ๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งความคิดเห็นนั้นอาจจะตรงกันข้ามกับความเชื่อของเรา อาจจะเป็นความเห็นที่ไม่เข้าทำในสายตาของเรา แต่เราก็ต้องอดกลั้นและเคารพความคิดเห็นนั้น เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งเขามีสิทธิตามระบบประชาธิปไตย มีคำกล่าวที่ได้มีการอ้างกันบ่อยครั้ง คือ แม้ข้าพเจ้าจะไม่เห็นด้วยกับที่ท่านได้กล่าวมา แต่ข้าพเจ้าก็ยินดีสละชีวิตเพื่อป้องกันสิทธิของท่านที่จะแสดงความคิดเห็นนั้น ซึ่งหมายถึง การเคารพและอดกลั้นต่อความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งความยินดีที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิขั้นมูลฐานดังกล่าวมานั้น เพราะเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิดังกล่าว เป็นการต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิของผู้อื่นและของตนเองด้วย การต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นจึงเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตยซึ่งจะมองข้ามมิได้

3.4 กติกาการแก้ไขข้อขัดแย้งและหาข้อยุติ ในชุมชนใหญ่ที่มีชนหมู่มากย่อมจะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งไม่ได้ ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น คือ การขัดกับเรื่องอำนาจทางการเมือง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคม รวมทั้งข้อขัดแย้งในแง่นามธรรม คือ ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทั้งนี้เพราะต่างกันต่างจิตต่างใจ ถ้าข้อขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัวก็อาจใช้วิธีหลีกเลี่ยงไม่ประจันหน้ากัน แต่เมื่อมาถึงปัญหาใหญ่ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมและประเทศชาติหรือกระทบกับคนหมู่มาก เช่น การขึ้นภาษี การกำหนดข้อจำกัดบางประการซึ่งกระทบต่อคนเป็นจำนวนมาก ก็ย่อมมีการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย โดยต่างก็มีเหตุผลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายของตน ระบบการปกครองจึงจำเป็นต้องมีการสร้างกติกาและวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งหรือหาข้อยุติในข้อขัดแย้งนั้น ๆ ในระบบประชาธิปไตยกลไกที่จะบรรเทาและขจัดข้อขัดแย้งนั้น มีอยู่ดังนี้คือ การใช้หลักนิติธรรม (Rule of Law) และการใช้หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) และการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Right) การใช้หลักนิติธรรม ก็คือ การยึดถือหลักของกฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินข้อพิพาทหรือการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไม่ใช่หลักอำนาจบังคับตามอำเภอใจของบุคคลเป็นผู้ปกครอง หลักนิติธรรมหรือ Rule of Law ต่างจากหลักการปกครองโดยตัวบุคคลหรือ Rule of Men ซึ่งเป็นลักษณะอาศัยผู้นำซึ่งตัดสินใจโดยอำนาจเด็ดขาดไม่มีหลักกฎหมายที่แน่นอน เป็นที่รู้จักกันไป หลักนิติธรรมดังกล่าวมานี้ก็คือ หลักง่าย ๆ ที่ว่าใช้กฎหมายเป็นหลักสำคัญในการปกครองประเทศ

เช่น ผู้ที่จะถูกลงโทษได้จะต้องกระทำผิดในมาตราที่กฎหมายได้ระบุไว้โดยชัดแจ้ง มิฉะนั้นก็จะไม่ผิดกฎหมายและใครจะมาแต่ต้องไม่ได้ การใช้หลักนิติธรรมจะเป็นการบรรเทาการใช้อำนาจผิด ๆ โดยผู้มีอำนาจและเป็นการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง เพราะจะมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนคอยเป็นแนวชี้นำในการตัดสินใจ ส่วนการหาข้อยุติในข้อขัดแย้งนั้น ถ้าจะหลีกเลี่ยงการใช้กำลังเข้าตัดสินปัญหา ก็ต้องใช้มติของประชาม ก. กล่าวคือ ใช้วิธีลงคะแนนเสียง โดยใช้หลักมติเสียงข้างมาก (Majority Rule) เป็นหลัก เช่น 51 ต่อ 49 ในการหาข้อยุติ มิฉะนั้นก็ไม่อาจสามารถจะดำเนินงานต่าง ๆ ของสังคมไปได้ การใช้มติเสียงข้างมากในการแก้ข้อขัดแย้งนั้น จะต้องสร้างเป็นวัฒนธรรมขึ้นมาจนกลายเป็นกติกาที่ทุกคนยอมรับว่าจะปฏิบัติตามเมื่อมีข้อขัดแย้งอย่างไรก็ต้องเคารพมติดังกล่าว ไม่ใช่ออกมาในลักษณะพูดบอลแต่คน ไม่แพ้ ซึ่งย่อมจะนำไปสู่ความวุ่นวาย นอกจากการมีใจนักกีฬาที่จะรับ การพ่ายแพ้ และยอมปฏิบัติตามมติแล้ว ผู้ที่ชนะมตินั้นก็ต้องการสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Right) ด้วย ในแง่การไม่ใช้มติเสียงข้างมากละเมิดสิทธิขั้นมูลฐานของใคร เช่น ในคน 100 คน 99 คนจะลงมติให้ประหารชีวิตนาย ก. ไม่ได้ เพราะนาย ก. ย่อมมีสิทธิขั้นมูลฐานคือ สิทธิในชีวิต วัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านหลักนิติธรรม มติเสียงข้างมาก สิทธิของเสียงข้างน้อย เป็นสิ่งที่ต้องมีการกล่อมเกลารเรียนรู้ เพราะเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญไม่แพ้ส่วนอื่นที่กล่าวมาแล้ว

อมร รักษาสัตย์ (2539 : 34-36) กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยในโลกปัจจุบันมีหลายรูปแบบหรือระบบย่อย และประเทศเอกราชใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และหลังการแตกสลายของสหภาพโซเวียตและประเทศบริวาร ซึ่งกำลังพัฒนาตัวเองมาเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย จึงยากที่จะกล่าวว่าประชาธิปไตยมีกี่รูปแบบ มีอะไรที่จะช่วยชี้ว่าเป็นประชาธิปไตยหรือยัง ชมิตเตอร์ และคาร์ล (Smites and Karl) จึงได้พยายามแยกให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบอะไรบ้าง และถือว่าประเทศประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ โดยแต่ละข้อจะต้องมีคุณลักษณะประชาธิปไตยอยู่อย่างน้อยระดับหนึ่ง เมื่อรวมทุกองค์ประกอบแล้วจะเห็นว่าประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตยแบบไหน ทั้งสามารถวัดว่าองค์ประกอบแต่ละตัวมีองศาความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นหรือลดลงเพียงใด เพื่อใช้เป็นเครื่องวัดหรือประเมินความเป็นประชาธิปไตยขององค์ประกอบเหล่านี้คือ

1. ความเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) ประชาชนส่วนมากมีความเห็นสอดคล้องกัน เป้าหมายสำคัญของรัฐบาล หรือบทบาทของรัฐบาลเพียงใด แม้จะมีคนไม่เห็นด้วยอยู่บ้าง

2. การมีส่วนร่วม (Participation) ในหลักการประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ตามทางปฏิบัติ ทุกคนจะไม่มีบทบาทเข้มแข็งเท่าเทียมกัน (ประเทศประชาธิปไตยส่วนมาก ไม่บังคับให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ควรมีประชาชนมาลงคะแนนคิดเป็นร้อยละสูงพอสมควร)

3. ช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็น (Access) ประเทศประชาธิปไตยต้องเคารพสิทธิของการเป็นพลเมืองคือพลเมืองแต่ละคนหรือกลุ่มจะต้องมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะแสดงความคิดเห็นว่าผู้บริหารประเทศบริหารถูกใจหรือไม่

4. การตอบสนองความต้องการของประชาชน (Responsiveness) ผู้ปกครองประเทศอาจไม่ปฏิบัติตามในทางที่ประชาชนต้องการทุกเรื่อง โดยอาจอ้างเหตุผลว่าเป็นความจำเป็นของรัฐหรือผลประโยชน์สำคัญของชาติ แต่ในที่สุด ก็ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารงานของตน ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่สม่ำเสมอและยุติธรรม

5. การปกครองโดยเสียงข้างมาก (Majority Rule) การตัดสินใจของรัฐบาลควรเป็นไปตามเสียงข้างมากที่สุด ถ้าไม่ทำตามเสียงกลุ่มใหญ่ที่สุดก็ควรจะต้องอธิบายเหตุผลได้

6. อำนาจอธิปไตยของรัฐสภา (Parliamentary Sovereignty) รัฐสภาซึ่งมีหน้าที่การตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้ อาจไม่ใช่องค์กรที่มีอำนาจสูงสุด เพราะอาจมีองค์กรอื่นมาร่วมใช้อำนาจชี้ขาดด้วย เช่น ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการหรือองค์กรอื่น ๆ ในกรณีเช่นนี้ องค์กรเหล่านี้ก็ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

7. รัฐบาลผ่านพรรคการเมือง (Party Government) ผู้ปกครองควรผ่านการเสนอชื่อแต่งตั้งและควบคุมโดยพรรคการเมืองที่จัดการภายในอย่างดี เพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลที่มีประสิทธิผลได้ง่าย ถ้าพรรคอ่อนแอหรือไม่มีส่วนแต่งตั้งผู้บริหารรัฐบาลก็คงไม่มีประสิทธิผล ประชาธิปไตยก็ย่อมอ่อนแอกว่าในประเทศที่พรรคการเมืองเข้มแข็ง

8. พหุนิยม (Pluralism) กระบวนการทางการเมืองควรจะผ่านการกลั่นกรองของกลุ่มก้อนเอกชนที่เป็นอิสระ ทำการโดยสมัครใจและมีหลายกลุ่มเหลื่อมล้ำกัน เพื่อมิให้มีการผูกขาดการเป็นตัวแทน ถ้ากลุ่มต่าง ๆ มีขั้นตอนบังคับบัญชากัน หรือมีการบังคับสมาชิกซึ่งจะทำให้กลุ่มกลายเป็นเครื่องมือของรัฐ ผลประโยชน์ของภาคเอกชนจะไม่เห็นชัดเจน ประเทศประชาธิปไตยย่อมมีกลุ่มหลากหลายมาก

9. การกระจายอำนาจ (Federalism) การกระจายอำนาจเป็นแบบสหพันธรัฐ มีรัฐบาลกลาง รัฐบาลรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น ไม่จำเป็นสำหรับประเทศประชาธิปไตยทุกประเทศ แต่อย่างน้อยต้องมีการกระจายอำนาจในด้านพื้นที่ หรือหน่วยปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ให้มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ส่วนกลางมากเกินไป

10. หัวหน้าฝ่ายบริหาร (Presidential) หัวหน้าฝ่ายบริหารอาจจะเป็นแบบคนเดียว หรือเป็นคณะรัฐมนตรี อาจได้รับเลือกโดยตรงหรือผ่านองค์กรอื่นๆ และมีการรวมอำนาจบริหารไว้ในมือไม่มากนักน้อย แต่ในที่สุดแล้วบุคคลนั้นหรือคณะบุคคลนั้น ก็ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

11. การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) รัฐบาลประชาธิปไตยต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งเป็นหลายองค์กรให้ถ่วงรั้งกัน แต่อย่างน้อยก็ต้องรับผิดชอบในที่สุดแก่ประชาชนทั่วประเทศ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดในเรื่อง องค์ประกอบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของ อมร รัชศาสตร์ มาศึกษาเป็นตัวแปรต้นเพราะเห็นว่ามีความเหมาะสม และสามารถอธิบายได้ว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบเหล่านี้ถึงจะเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ โดยองค์ประกอบทั้ง 11 ประการ ได้แก่ 1) ความเห็นสอดคล้องกัน 2) การมีส่วนร่วม 3) ช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็น 4) การตอบสนองความต้องการของประชาชน 5) การปกครองโดยเสียงข้างมาก 6) อำนาจอธิปไตยของรัฐสภา 7) รัฐบาลผ่านพรรคการเมือง 8) พหุนิยม 9) การกระจายอำนาจ 10) หัวหน้าฝ่ายบริหาร 11) การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของบทบาท

บุญช่วย ศิริเกษ (2540 : 239) กล่าวถึง บทบาทว่า หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม หรือตามลักษณะการรับรู้ หรือตามที่มีการแสดงจริง บทบาทจึงเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่

สุชา จันท์ธรม (2542 : 6) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลในสภาพต่างๆพึงกระทำ นั่นคือ สังคมกำหนดสิทธิหน้าที่ของสถานภาพอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้นจะต้องประพฤติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

ยนต์ ชุ่มจิต (2544 : 232) กล่าวว่า บทบาท คือ ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล หมายความว่า บุคคลใดมีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างใดก็ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มาไม่ว่าจะโดยกำเนิด โดยการกระทำหรือโดยการแต่งตั้งให้ เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง

มัลลิกา ดันสอน (2544 : 13) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งแสดงออกตามความคาดหวังของสังคมที่มีต่อสถานภาพของเขา ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารต้องแสดงให้เห็นเหมาะสมกับสถานะของตนและความคาดหวังของสังคม เพื่อที่จะนำองค์การให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

อุทัย หิรัญโต (2546 : 197) กล่าวถึงบทบาทว่า หมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติแล้วเป็นสิ่งทีกลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมนั้นกำหนดขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม

กรอส และแมคซีเคิน (Gross and Mceachen, 1965 : 60) ได้ให้คำอธิบายว่าบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้นเป็นเรื่องการคาดหวังที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นปฏิบัติโดยยึดบทบาทเป็นมาตรการในการตรวจสอบที่จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นจะปฏิบัติอย่างไรภายในขอบเขตแห่งฐานะของตน

บรูมและเซลส์นิก (Broom and Selznick, 1977 : 60) กล่าวว่าบทบาทเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นพ่อ เป็นครู ความหมายของบทบาทเป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคมซึ่งบอกให้รู้ว่าแต่ละคนควรจะแสดงบทบาทอะไรบ้างในการเป็นพ่อหรือเป็นครูและเป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้นๆ และเขาก็สามารถเรียกร้องหรืออ้างสิทธิอันนี้ได้

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกหรือการปฏิบัติงานในภารกิจของบุคคลที่กระทำโดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม สิทธิและหน้าที่ที่บุคคลผู้นั้นดำรงอยู่ บทบาทจะถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม

ประเภทของบทบาท

บทบาทแบ่งออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

พวงเพชร สุรัตน์วิกุล และเฉลิมมาลัย ราชภินฑารักษ์ (2547 : 78) ได้กล่าวถึงประเภทของบทบาทไว้ 3 ด้าน คือ

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครกระทำตามนั้นก็ได้อีก

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual หรือ Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

บรูมและเซลส์นิก (Broom and Selznick, 1977 : 34) ได้จำแนกบทบาทเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรและ/หรือมีตัวบทกฎหมายระเบียบกำหนดให้กระทำการกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ

2. บทบาทที่ปฏิบัติ (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงซึ่งจะขึ้นกับการสังเคราะห์จากความเชื่อความหวังการรับรู้และประสบการณ์ของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งทั้งยังต้องพิจารณาถึงความกดดัน ข้อจำกัด และในโอกาสในแต่ละสังคมในระยเวลานั้น ๆ ได้

3. บทบาทที่ควรปฏิบัติ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง เชื่อและ/หวังว่า ควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับแต่ยังไม่ได้กระทำซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติ (ไม่มีอยู่ในระเบียบ กฎหมาย) และบทบาทที่กระทำจริง

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาทแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ บทบาทในอุดมคติ บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ และบทบาทที่แสดงออกจริง

บทบาทหน้าที่ของผู้นำ

มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่ควรนำมาพิจารณา ดังนี้

สุริยัน นนทศักดิ์ (2537 : 17-20) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ มีดังนี้

1. ผู้นำในฐานะผู้บริหาร บทบาทที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดของผู้นำ คือ บทบาทในฐานะผู้บริหารซึ่งประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กรหรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตนเป็นผู้บริหาร ผู้นำประเภทนี้จะคอยช่วยให้งานของบุคลากรทุกคนดำเนินไปด้วยดี ผู้นำจะเป็นผู้คุมนโยบายและกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วนถูกต้อง

2. ผู้นำในฐานะผู้วางแผน โดยปกติผู้นำมักทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติงานทุกชนิด เป็นผู้ตัดสินใจว่าบุคลากรในหมู่ของตนควรใช้วิธีการอย่างไร และใช้อะไรมาประกอบบ้าง เพื่อให้บรรลุความต้องการ ผู้นำมักทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลด้วยว่าแผนที่วางไว้มีการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ผู้นำมักจะเป็นผู้เดียวที่ทราบแผนทั้งหมดอย่างถ่องแท้ คนอื่นในกลุ่มมักรู้เรื่องเฉพาะส่วนที่ตนได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบ แต่ไม่รู้หมดทั้งแผน

3. ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย งานที่มีความสำคัญที่สุดของผู้นำอีกอย่าง คือ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ และการวางนโยบาย ส่วนมากนโยบายมาจากที่ 3 แห่ง คือ มาจากเบื้องบน หรือเจ้านายที่มีตำแหน่งสูง มาจากเบื้องล่าง คือ ได้มาจากคำแนะนำหรือมติของบุคลากรได้บังคับบัญชาและมาจากผู้นำของหมู่คณะนั้น ๆ

4. ผู้นำในฐานะชำนาญการ ผู้นำส่วนมากหวังพึ่งผู้นำเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน ผู้นำจะคอยทำหน้าที่คล้ายกับผู้ชำนาญการในสายวิชาชีพนั้น ๆ แก่ ผู้นำจะรู้เรื่องต่าง ๆ ในด้านเทคนิคไปเสียทั้งหมดทุกอย่างไม่ได้ ผู้นำจึงอาศัยผู้ช่วยและที่ปรึกษา ต่าง ๆ คอยทำหน้าที่ให้คำแนะนำในด้านเทคนิคแก่ผู้นำอีกทอดหนึ่ง ในองค์กรนอกแบบ บุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในสายวิชาชีพจะมีบุคลากรอื่นมาหาเพื่อปรึกษาหรือขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยเป็นการขอความช่วยเหลือส่วนตัว บุคลากรผู้นั้นจึงกลายเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการอยู่ในองค์กรนั้น ๆ

5. ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มหรือขององค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ ก็ตามจะพากันไปติดต่อกับภายนอกทุกคนโดยตรงไม่ได้ ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติเป็นที่พอใจของกลุ่ม มักจะได้รับเลือกให้ไปทำหน้าที่ติดต่อกับบุคคลภายนอกแทนเท่านั้น แต่เมื่อบุคลากรภายนอกมาเจรจาอะไรกับกลุ่ม หรือองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ โดยปริยาย

6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายใน ผู้นำมักทำหน้าที่ควบคุมดูแลรายละเอียดต่าง ๆ ภายในกลุ่ม เรื่องที่สำคัญมากเรื่องหนึ่งภายในกลุ่ม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรที่เป็นสมาชิกคนใดคนหนึ่งเรื่องอะไรก็ตาม สมาชิกเป็นต้องเจรจาผ่านหัวหน้าหรือผู้นำ ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของผู้นำเป็นคน ๆ ไป

7. ผู้นำในฐานะผู้ให้คำแนะนำและโทษ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอให้คำแนะนำให้โทษแก่บุคลากรหรือมีอำนาจให้คำแนะนำให้โทษจะกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสำคัญและกลายเป็นผู้นำในที่สุด คุณและโทษที่ว่านี้อาจจะเป็นการขึ้นเงินเดือน ตัดเงินเดือน หรือการมอบหมายงานให้มากขึ้นหรือให้งานที่ยากหรือง่าย ๆ ทำก็ได้ทั้งนั้นผู้บริหารที่ดีพึงควรระวังที่จะไม่มอบอำนาจเช่นนี้ให้แก่บุคลากรใดมากเกินไป เพราะความเสียหายอาจจะเกิดขึ้นกับองค์กรได้ในภายหลัง

8. ผู้นำในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย เมื่อมีการขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น บุคลากรคนใดคอยไกล่เกลี่ยให้รวบรวมเอาความเข้าใจกันได้ บุคลากรผู้นั้นมักจะกลายเป็นผู้นำในภายหลัง บางทีผู้นำประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคดีภายในด้วยตนเอง

9. ผู้นำในฐานะผู้ประพฤติกติ บุคลากรที่มีความประพฤติดีหรือมีการปฏิบัติงานดีจนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่าเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีขององค์กร มักจะกลายเป็นผู้นำของบุคลากรอื่น ๆ ได้โดยง่าย เพราะเป็นคนที่ได้รับการนับถือจากบุคลากรสำคัญในองค์กร

10. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคน ทุกชนิดมีความสำคัญในการดำรงอยู่ของกลุ่ม แต่ในคนหมู่มากอยู่ด้วยกัน จะให้ความสามัคคีกันตลอดเวลา ย่อมลำบากมาก กลุ่มจึงมักมีคนหนึ่ง ๆ หรือบางคนที่ได้รับการยกย่องจากบุคลากรทั้งหลายว่า เป็นตัวแทนและเป็นคนดีที่หาที่ติไม่ได้ ซึ่งมักจะดีกับเขาเสมอ ไม่ว่าจะโอกาสใด ๆ และ

จะดีด้วยกับทุกๆ คน รักและยึดกลุ่มนี้เป็นสรวงของตนอย่างที่สุดด้วย ใคร ๆ ก็แน่ใจว่าคน ๆ นี้จะไม่มีทางกระทำการใดอันจะเป็นภัยต่อกลุ่มโดยเด็ดขาด คน ๆ นี้จะกลายเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม

11. ผู้นำฐานะตัวแทนรับผิดชอบ ไม่แปลกเลยที่กลุ่มบางกลุ่มหรือองค์การ หรือหน่วยงานบางแห่งมีผู้นำคนหนึ่งหรือหลายคนอาสาเข้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำบางอย่างของบุคคลบางคนในกลุ่มหรือรับผิดชอบต่อกิจการทั้งหมดที่คนกลุ่มนั้นได้กระทำลงไป โดยเหตุนี้บางทีในโอกาสต่อมาบุคลากรในกลุ่มจะมอบหมายให้ผู้นำของตนต้องพลอยรับผิดชอบไม่ได้กระทำผิดกับพวกเขา

12. ผู้นำฐานะผู้มีอุดมคติ บางทีผู้นำบางคนเป็นศาสดาของกลุ่ม เป็นผู้กำหนดอุดมคติ สร้างความเชื่อหรือความศรัทธาต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรอื่น แม้กระทั่งคุณธรรมประจำใจ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่ม ผู้นำประเภทนี้มักเป็นนักพูดและนักคิดที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

13. ผู้นำในฐานะบิดาที่มีแต่ความกรุณา ผู้นำประเภทนี้วางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่ม และมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่ม ซึ่งจะคุณค่าใครก็ตาม การดูค่านั้นไม่มีใครโกรธ เพราะทุกคนทราบดีว่าเบื้องหลังในการดูค่าของคน ๆ นั้นเขามีความหวังคืออยู่เสมอ และเขาจะเป็นที่พึงพอใจให้แก่ทุกคนที่มีความทุกข์ได้เสมอ

14. ผู้นำในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบแทน ผู้นำที่รับผิดชอบและเป็นบิดาของกลุ่มทุกคนย่อมหวังได้ว่าเมื่อใดมีความเสียหายเกิดขึ้นตนเองนั้นจะถูกลงโทษแทน แต่จะพากันชดทอดบุคลากรคนใดคนหนึ่ง การชดทอดเช่นนี้ทำให้คนถูกชดทอดกลายเป็นผู้นำขึ้นมาในภายหลังได้เหมือนกัน เพราะเมื่อเหตุร้ายผ่านไป ผู้คนพากันให้เห็นในที่เขาเคยได้รับเคราะห์กรรมแทนพวกตน แต่เพียงผู้เดียว

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548 : 12-13) กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำว่า จะต้องพิจารณารวมกันทั้งบทบาทและหน้าที่ ตลอดจนรวมถึงความรับผิดชอบที่ผู้ที่เป็นผู้นำจะต้องปฏิบัติ โดยมีบทบาทอยู่ใน 2 ลักษณะหลัก ดังนี้

1. บทบาทที่เป็นจริง บทบาทดังกล่าวถือว่าเป็นบทบาทที่ผู้นำต้องแสดงพฤติกรรมไปตามสิทธิและหน้าที่ที่ได้รับ การแต่งตั้งตามกฎหมาย ซึ่งผู้นำต้องแสดงพฤติกรรมตามขอบเขตหน้าที่ในตำแหน่งที่ระบุไว้เท่านั้นและไม่สามารถแสดงบทบาทอื่นใดที่นอกเหนือไปจากที่ได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งบทบาทที่เป็นจริงนั้นมักจะกำหนดไว้เป็นเพียงกรอบหรือว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างกว้างๆ และอาจกำหนด อำนาจตามตำแหน่งที่ได้รับเช่น อำนาจในการอนุมัติ การจ่ายเงินของหน่วยงาน อำนาจในการปฏิบัติงานตามที่ตนเองรับผิดชอบ เป็นต้น

2. บทบาทที่มุ่งหวัง เป็นการคาดหวังของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำที่มีความต้องการที่จะให้ผู้นำได้แสดงบทบาทต่างๆ นอกเหนือไปจากบทบาทที่แท้จริงตามที่กฎหมายหรือข้อกำหนดต่างๆ ที่กำหนดไว้ให้ผู้นำจะต้องปฏิบัติตามความคาดหวัง และบทบาทต่างๆ ของผู้นำนั้นมักจะได้รับการคาดหวังในทางที่ดีเกี่ยวกับตัวผู้นำ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กร สังคม และส่วนบุคคล ดังเช่น คนในองค์กรคาดหวังว่าหัวหน้างานคนใหม่ จะมาช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการผลิตที่ตกต่ำให้มีผลผลิตที่สูงขึ้น หรือว่าในชุมชนก็อาจจะมีการคาดหวังเกี่ยวกับผู้นำของหมู่บ้านว่าจะสามารถสร้างความร่วมมือร่วมใจกับบุคคล และกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านให้มีความสามัคคีและร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับหมู่บ้านอื่นๆ บทบาทที่คาดหวังเกี่ยวกับตัวของผู้นำนั้น แต่ละคนก็มีความคาดหวังที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ซึ่งไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน

วิระ ไชยธรรม (2539 : 24–27) ได้กล่าวถึงนักบริหารระดับสูงกับการปฏิรูประบบราชการซึ่งโดยนัยบทบาทของผู้บริหารแล้วสรุปได้ว่า ผู้บริหารควรมีบทบาท ดังนี้

1. เป็นผู้มีบทบาทในเชิงเทคนิค ได้แก่ การกำหนดโปรแกรมโครงการและแผนกลยุทธ์ให้แก่สำนักงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กร
2. เป็นผู้มีบทบาทในเชิงผู้นำ ได้แก่ มีความสามารถในการชักชวนชี้แจง แนะนำผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ได้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
3. เป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้ริเริ่ม ได้แก่ เป็นผู้คิดเปลี่ยนแปลงการทำงานแบบเดิมหรือเสนอแนวคิดแบบใหม่ ๆ หรือสามารถในการวินิจฉัยเคราะห์งานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติอยู่นำมาแก้ไข เปลี่ยนแปลงจุดบกพร่องและวางระบบใหม่ได้
4. บทบาทในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ข่าวดสารข้อมูล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่จะทำให้บุคคลในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
5. บทบาทในการสร้างทีมงาน ได้แก่ บทบาทที่ผู้บริหารสามารถแสดงออก โดยการสร้างทีมในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้างาน ผู้ร่วมงาน ผู้ได้รับผลประโยชน์จากองค์กร ซึ่งก็คือ ลูกค้า หรือผู้รับบริการนั่นเอง
6. บทบาทในการให้ความร่วมมือ หรือการประสานงาน ได้แก่ บทบาทในการให้ความร่วมมือในการสร้างตัวเชื่อมระหว่างอำนาจทางการเมืองการกำหนดกฎหมาย เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนให้องค์กรไปได้และเป็นผู้ประสานงานในส่วนองค์กรกับหน่วยผู้รับผลประโยชน์

วิโรจน์ ภูจินดา (2517 อ้างถึงใน ศิริชัย ไตรสารศรี, 2539 : 22) กล่าวถึง บทบาทผู้นำ
ท้องถิ่นไว้ 3 ประการ

1. บทบาทในฐานะผู้ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในหมู่บ้านในด้านต่างๆ
ทั้งในด้านเกี่ยวกับทางโลกและทางธรรมในทางโลกนั้นจะต้องให้ความรู้ในด้านการดำรงชีพด้วย
ความมัธยัสถ์ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการพัฒนาอาชีพ มีความสามัคคีระหว่างหมู่คณะและการรวมกลุ่มใน
ทางธรรมนั้นจะต้องยึดคติธรรมในอันดับที่จะมุ่งให้ทุกคนทำดีละเว้นความชั่ว และการไม่
เบียดเบียนผู้อื่น

2. บทบาทในฐานะผู้นำให้เกิดพลัง ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำใน
ด้านต่างๆ โดยเฉพาะในการรวมตัวรวมกลุ่ม ประชาชนเพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนา

3. บทบาทในฐานะเป็นผู้ประสานงานและแก้ไขปัญหาผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็น
ผู้ประสานงานการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทุกระดับเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาของหมู่บ้านเป็นไปด้วย
ความเรียบร้อยการประสานงานนั้นจะต้องเป็นไปในลักษณะของการร่วมมืออย่างจริงจังทั้งที่จะต้อง
เป็นผู้ที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาหรือขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปด้วยดี

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่คือ การแสดงหรือการกระทำให้เกิดผลขึ้นจะ
โดยสถานภาพของบุคคลหรือความคาดหวังของบุคคลอื่นหรือการกระทำจริงของบุคคลนั้นก็ตาม
เมื่อบทบาทได้แสดงออกไปจะบังเกิดผลปรากฏโดยทันทีทั้งต่อบุคคล สภาพแวดล้อมหรือปฏิภพ
ผลสะท้อนกลับกับบทบาทที่ได้กระทำไปจึงเป็นความสำคัญของบทบาทอย่างยิ่งเพื่อผลที่เกิดขึ้นที่มี
ต่อบทบาทที่แสดงออกไป

หลักการบริหาร

อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี (2535 : 11) การบริหาร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมและการจัดการ
การดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นก่อให้เกิดประโยชน์
สูงสุด ซึ่งการบริหารมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์
2. อาศัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
3. ใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4. เป็นการดำเนินงานร่วมกันของบุคคล อาศัยความร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดพลังของกลุ่ม
นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์

5. การบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมืออย่างมีเหตุผล

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2542 : 25) การบริหาร หมายถึง การรับใช้การจัดการ การปฏิบัติ
ตามภารกิจการอำนวยความสะดวก โดยเน้นไปในแง่ของการรับใช้

กลุติก และเออร์วิค (Gulick and Urwick อ้างถึงใน อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี, 2535 : 11) ได้เสนอว่า กระบวนการบริหาร ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือเรียกโดยย่อๆว่า POSDCORB ซึ่งประกอบด้วย

การวางแผน (P = Planning) หมายถึง การเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการจริงๆ

การจัดองค์การ(O = Organizing) หมายถึง การวางโครงสร้างการทำงานในองค์การ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้จริงให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การจัดบุคคลเข้าทำงาน (S = Staffing) หมายถึง การจัดบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบงานในตำแหน่ง เป็นภารกิจเกี่ยวกับบุคลากรทั้งหมดในเรื่องเกี่ยวกับการสรรหา การฝึกอบรม ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ดี

การอำนวยการ (D = Directing) หมายถึง เป็นกิจกรรมที่เป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องทำการตัดสินใจสั่งการ ออกคำสั่ง และควบคุมการทำงาน

การประสานงาน (Co = Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่การเชื่อมโยงส่วนต่างๆของงานเข้าด้วยกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ พยายามสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การสร้างกลุ่มงาน

การรายงานผลการปฏิบัติงาน (R = Reporting) หมายถึง การรายงานถึงสภาพการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เป็นการแสดงข้อเท็จจริง สภาพปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนการชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน

การงบประมาณ (B = Budgeting) หมายถึง เป็นศึกษาถึงการใช้จ่ายเงินในการบริหารงาน ซึ่งมีขั้นตอนตั้งแต่การจัดเตรียม การอนุมัติ และการบริหารในด้านงบประมาณรวมถึงการวางแผน การคลัง การทำบัญชี และการควบคุม เพื่อให้มีการใช้จ่ายเงินตรงตามเป้าหมายของการบริหารที่กำหนดไว้

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2545 : 20) กล่าวว่า หน้าที่ของการบริหารจัดการ (Management Process) เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการของผู้จัดการ ประกอบด้วย

การวางแผน (Planning) หมายถึง ขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์ และพิจารณาถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องตัดสินใจว่าบริษัทมีวัตถุประสงค์อะไรในอนาคต และจะต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น

การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ขั้นตอนในการจัดบุคคลและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น หรือเป็นการจัดแบ่งงานและจัดสรรทรัพยากรสำหรับงาน เพื่อให้งานเหล่านั้นสำเร็จ

การชักนำ (Leading) หมายถึง ขั้นตอนในการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นและชักนำความพยายามของพนักงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการใช้ความพยายามของผู้จัดการที่จะกระตุ้นให้พนักงานมีศักยภาพในการทำงานสูง ดังนั้น การชักนำ (Leading) จะช่วยให้งานบรรลุผลสำเร็จ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา

การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตามผลการดำเนินงานและแก้ไขปรับปรุงในสิ่งที่เป็น หรือเป็นขั้นตอนของการวัดผลการดำเนินงาน และดำเนินการแก้ไขเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ

เออร์เนสต์ เดล (Dale อ้างถึงใน วรรณชัย เพชรแก้ว, 2545 : 38) ได้เสนอลำดับขั้นตอนกระบวนการบริหารไว้เป็นแนวใหม่ ที่เน้นในทางการบริหารธุรกิจอันประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดองค์การ (Organizing)
2. การวางแผน (Planning)
3. การจัดการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ (Staffing)
4. การอำนวยการ (Directing)
5. การควบคุม (Control)
6. การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation)
7. การเป็นตัวแทนขององค์กร (Representation)

ซึ่งมีข้อแตกต่างไปจากของ กลูลิค และเออร์วิค (Gulick and Urwick) ที่ได้กล่าวมาแล้ว อยู่ 3 ประการ คือ

1. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ผู้บริหารผู้จัดการจะต้องคอยสอดส่อง ดูแลอยู่เสมอว่าผลการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร และก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงไร และจะต้องทราบการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อที่จะสามารถแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันอาจเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานต้องเปลี่ยนแปลงไปจากแนวความคิดเดิมที่กำหนดไว้ การเสนอรายงาน (Reporting) ตามนัยของ กลูลิค (Gulick) น่าจะรวมถึงการควบคุม (Control) ไปด้วย เพราะการรายงานก็เพื่อที่จะให้ผู้บังคับบัญชาสูงขึ้นไปได้ทราบผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ หากมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้สั่งการเปลี่ยนแปลงได้ทันที ซึ่งเป็นวิธีการของการควบคุมนั่นเอง และในทำนองเดียวกัน การงบประมาณ (Budgeting) นั้นก็มีใช้เพียงแต่แผนงานแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังสามารถใช้เป็นวิธีประสานงาน การควบคุมที่ดีได้วิธีหนึ่งด้วย เช่น ในกรณีที่มีการใช้จ่ายเงินเกินงบประมาณที่กำหนดไว้ก็จะเป็นเครื่องชี้บอกได้ว่าเกิดข้อบกพร่องในจุดใดจุดหนึ่งของการบริหารงาน

2. การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation) หมายถึง การพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้ในองค์กรซึ่งอาจจะโดยการพัฒนาความคิด (Idea) ของตนเองหรือโดยการประสานแนวความคิดเก่าและใหม่เข้าด้วยกัน หรือนำแนวคิดจากสาขาวิชาอื่น ๆ มาปรับปรุงให้เหมาะสม หรือ โดยการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานทุกระดับสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นก็ได้ การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการการบริหาร เพราะเป็นปัจจัยเสริมสร้างความเจริญให้แก่องค์กรและสังคม การปฏิบัติงานประจำวัน ไม่ถือว่าเป็นการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การสร้างสรรค์ควรมีลักษณะเป็นการเสาะหาสิ่งใหม่ (Difficult to Search) เป็นการแก้ปัญหาและเป็นกิจกรรมที่นำเรียนรู้ (Learning) ซึ่ง เออร์เนสต์ เดลก็เน้นว่าการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เป็นหน้าที่สำคัญพื้นฐานของผู้บริหาร เพราะการสร้างสรรค์นั้น อาจจะเป็นเทคนิคหรือกระบวนการบริหารใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกันขององค์กรได้

3. การเป็นตัวแทนขององค์กร (Representation) โดยทั่วไปแล้วภาระหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนักบริหาร ก็คือ การเป็นตัวแทนองค์กรของตนในการติดต่อเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กร ซึ่งอาจได้แก่ส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันทางการเงินหรือบริษัทองค์กรอื่น ๆ ตลอดจนผู้จำหน่าย ผู้บริโภค และประชาชนทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทราบความต้องการหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อกิจกรรมของตน และได้หาทางป้องกันแก้ไขให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ได้ทัน่วงที

ฟาโยล (Fayol อ้างถึงใน ชงชัย สันติวงษ์, 2530 : 50-52) ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ 14 ข้อ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติ (Guides) สำหรับผู้บริหารหลักต่าง ๆ ดังกล่าวมีดังนี้ คือ

1. หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority & Responsibility) ในทฤษฎีของ Fayol อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่จะออกคำสั่งได้นั้น ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนทำไปนั้นด้วย ในปัจจุบันนี้เรายึดถือหลักที่ว่า อำนาจหน้าที่ควรจะมีเท่ากับความรับผิดชอบ คือเมื่อผู้ใดได้รับมอบหมายให้ต้องรับผิดชอบต่องานอันใดอันหนึ่ง ผู้นั้นก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่เพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติงานอันนั้นให้สำเร็จลุล่วงไป

2. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command) คือในการกระทำการใด ๆ นั้น งานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่ง ด้วยการใช้ปฏิบัติตามหลักข้อนี้ ย่อมจะช่วยให้สามารถจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนงานและระหว่างบุคคลในองค์กรให้หมดไปได้

3. หลักของการมีจุดหมายร่วมกัน (Unity of Direction) ตามหลักข้อนี้กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกัน ควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน การที่จะให้เป็นไปตามหลัก

ดังกล่าวนี้ได้ ย่อมขึ้นอยู่กับภารกิจที่จะต้องมี โครงสร้างขององค์การที่มีการจัดให้มีแผนกต่าง ๆ ที่เหมาะสมไว้ตั้งแต่ต้น หลักข้อนี้จึงเกี่ยวข้องกับ โครงสร้างขององค์การเป็นสำคัญ

4. หลักของการสร้างไว้ซึ่งสายงาน (Scalar Chain) สายงานนี้คือ สายงานการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำ ด้วยสายการบังคับบัญชาดังกล่าว จะอำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

5. หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of Work or Specialization) คือ การแบ่งงานกันทำตามความถนัด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นงานทางด้านบริหารหรือด้านเทคนิค ทั้งนี้เป็นไปตามหลักของการใช้ประโยชน์ของแรงงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์

6. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline) โดยถือว่าระเบียบวินัยในการทำงานนั้น เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ซึ่งการรักษาวินัยจะได้ผลต้องประกอบด้วย

6.1 ต้องมีผู้บังคับบัญชาที่ดีในทุกระดับของการบริหาร

6.2 ข้อตกลงต่าง ๆ ต้องเป็นที่แจ่มชัดและยุติธรรมมากที่สุด การลงโทษต้องกระทำอย่างระมัดระวังที่สุด

7. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual to General Interest) หลักข้อนี้ระบุว่า ส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนย่อยต่าง ๆ และเป้าหมายของส่วนรวมของกลุ่ม จะต้องมีความสำคัญเหนือกว่า เป้าหมายของส่วนบุคคลหรือของส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่มนั้น ผลประโยชน์ส่วนตัวเสียของกลุ่มต้องสำคัญเหนืออื่นใดทั้งหมด

8. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) การให้และวิธีจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนควรที่จะยุติธรรม และให้ความพอใจมากที่สุดแก่ทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

9. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization) หมายถึง ว่าในการบริหาร ควรจะมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ และการกระจายอำนาจจะมากน้อยเพียงใดก็ย่อมแล้วแต่กรณี และในการที่จะเลือกทำวิธีใดมากน้อยอย่างไรนั้น แต่ละคนจะเลือกทำโดยให้ประโยชน์รวมสูงสุดเท่าที่จะทำได้

10. หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (Order) Fayol ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของหรือคนต่างต้องมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ในที่ใดของส่วนรวม หลักนี้คือหลักมูลฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและตัวคนในการจัดองค์การนั่นเอง ในการจัดระเบียบสำหรับการทำงานของคนงานในองค์การนั้น ผู้บริหารจำต้องกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้อง แจ่มชัด พร้อมกับระบุ

ให้เห็นว่าสัมพันธ์ต่อเนื้ออย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างกันเหล่านี้เอง ที่ปรากฏเป็นผังการจัดองค์การ (Organization Chart) ธุรกิจทุกองค์การควรจะต้องมีผังดังกล่าว เป็นแนวทางสำหรับการเตรียมคนงานให้ทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบ

11. หลักของความเสมอภาค (Equity) ผู้บริหารต้องยึดถือความ โอบเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจงรักภักดีและการอุทิศตนเพื่องาน

12. หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of Tenure) คือ ทั้งผู้บริหารและคนงานต่างต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำงานได้ดี แต่ถ้าหากเขาถูกออกจากราชการนั้นกลางคัน (ก่อนครบระยะเวลาเรียนงานดังกล่าว) ย่อมเป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุให้ต้องสิ้นเปลือง และเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

13. หลักของความคิดริเริ่ม (Initiative) เนื่องจากว่าคนฉลาดย่อมต้องการที่จะได้รับความพอใจจากการที่ตนได้ทำอะไรด้วยตัวเอง ดังนั้น Fayol จึงเน้นว่า ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ผู้น้อยได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนบ้าง การช่วยคิดริเริ่มของคนงานทุกคน จะเป็นพลังอันสำคัญที่จะทำให้องค์การเข้มแข็งขึ้น แผนงานและข้อเสนอต่าง ๆ จะเป็นเครื่องช่วยให้คนแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มดังกล่าวได้

14. หลักของความสามัคคี (Esprit De Corps) หลักข้อนี้เน้นถึงความจำเป็นที่คนต้องทำงานเป็นกลุ่มที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Teamwork) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มทำงานที่ดี

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทบาทของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

บทบาทของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ได้มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่เอาไว้ คือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 59 นายองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตาม กฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

2. สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

4. วางระเบียบเพื่อให้งานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

5. รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล

6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

จะเห็นได้ว่าในข้อ 6 นั้น จะกำหนดไว้ให้ผู้บริหารก็คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอื่นด้วย กฎหมายอื่นที่กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็คือ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 ที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีข้อให้ปฏิบัติไว้หลายข้อ หนึ่งในหลายข้อนั้นก็คือ ข้อ 15 การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเป็นข้อกฎหมายที่ได้กำหนดไว้โดยตรงที่ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งต้องปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องส่งเสริมประชาธิปไตยแก่ประชาชน ส่วนวิธีการส่งเสริมนั้นก็แล้วแต่ว่า ผู้บริหารท้องถิ่นแต่ละแห่งจะมีแนวทางใด ในการดำเนินการ

จากการศึกษาผู้เขียนได้นำเอาแนวคิดการบริหารจัดการ (Management Process) ของเซอร์เมอฮอร์น ทั้ง 4 ประการ มาศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนเป็นตัวแปรต้นเนื่องจากเหมาะสมเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การชักนำ 4) การควบคุม

การวางแผน หมายถึง การเตรียมการเกี่ยวกับแนวทางหรือขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การจัดองค์การ หมายถึง การจัดกำลังเจ้าหน้าที่และการจัดแบ่งงานแก่ผู้รับผิดชอบเรื่องการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การชักนำ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาดำเนินการเพื่อให้ความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

การควบคุม หมายถึง การติดตามประเมินผลว่าประชาชนมีความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลนับได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด และใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปสาระสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้ดังนี้

ความหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล

บัญญัติ พุ่มพันธ์ (2542 : 8) ได้ให้ความหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีพื้นที่เท่าตำบลแต่ละตำบล จัดตั้งมาจากสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดและมีจำนวนราษฎรไม่น้อยกว่า 2,000 คน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล เขตองค์การบริหารส่วนตำบลแทนรัฐบาลกลาง มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหน้าที่อื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีงบประมาณ และพนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเอง

บุญธรรม นวชนพงศ์ (2547 : 11) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ.2537 มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นโดยการดำเนินงานใช้หลักการปกครองตนเองภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่ในการบริการประชาชนด้านการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามที่กฎหมายกำหนด

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งมีโครงสร้างเป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ โดยโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และฉบับที่ 5 พ.ศ.2546 ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีสมาชิกสภาจากการเลือกตั้งของประชาชน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล แยกจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้ง หมู่บ้านละ 2 คน ในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 1 หมู่บ้านให้หมู่บ้านนั้นเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 คน

และในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลมี 2 หมู่บ้านให้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 3 คน สภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีวาระ 4 ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วให้นายอำเภอแต่งตั้งประธานและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยที่ประธานสภาและรองประธานสภาดำรงตำแหน่งจนครบอายุของสมาชิกหรือมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. พิจารณาให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติ ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพิ่มเติม
3. ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารให้เป็นไปตามนโยบายแผนพัฒนาตำบล กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ
4. เลือกประธานสภา รองประธานสภา และเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
5. รับทราบนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ารับหน้าที่ และรับทราบรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานตามนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประจำทุกปี
6. ในที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีสิทธิตั้งกระทู้ถามต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้
7. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเสนอข้อบัญญัติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยไม่มีการลงมติได้
8. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเลือกปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคนใดคนหนึ่ง เป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2. นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลสามารถแต่งตั้งผู้ช่วยดำเนินการได้ โดยสามารถแต่งตั้งบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรองนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลได้ 2 คน เป็นเลขานุการนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลได้ 1 คน และนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

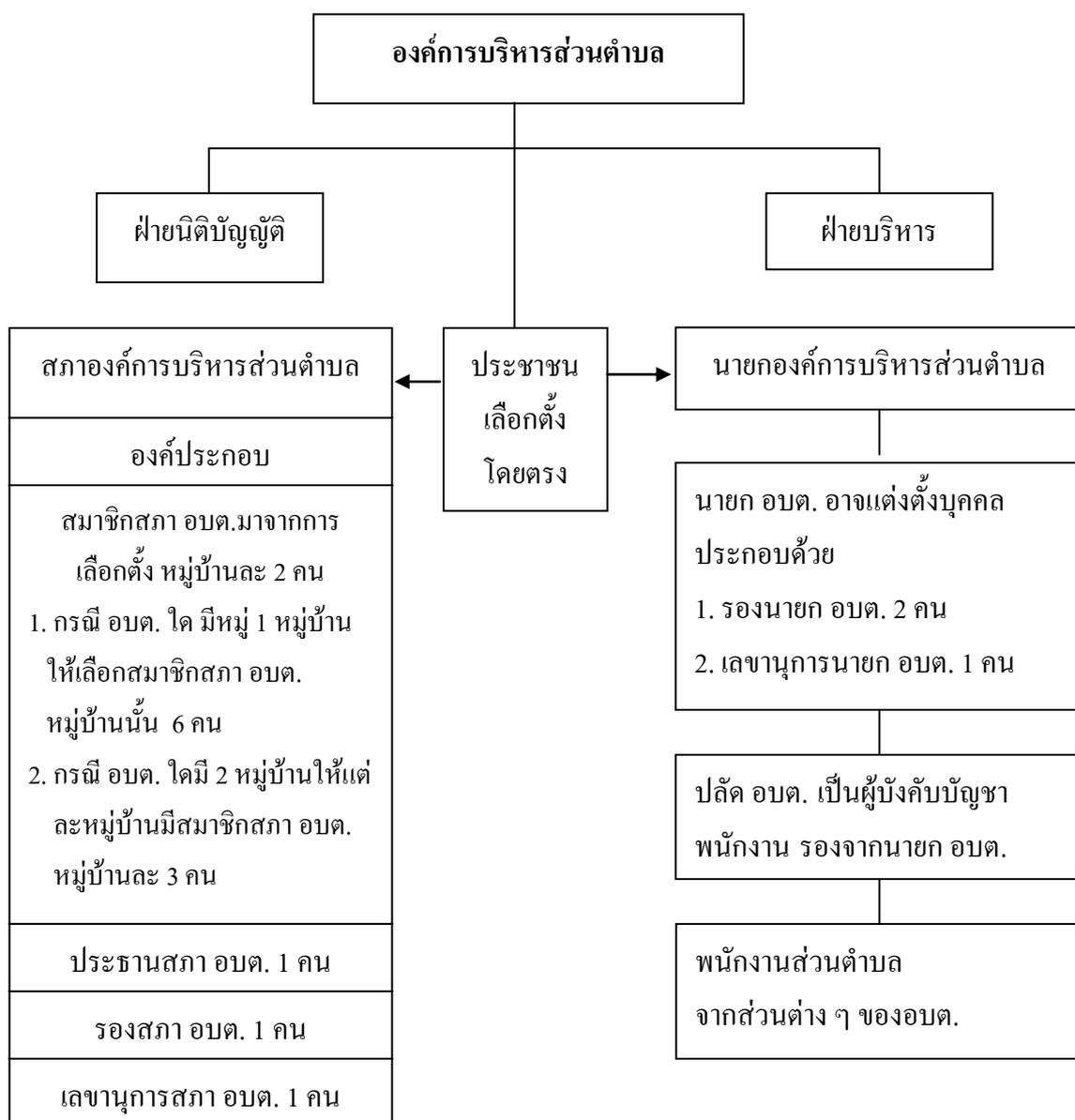
1. ก่อนเข้ารับหน้าที่นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล ต้องแถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยไม่มีการลงมติ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้ทำเป็นหนังสือแจ้งต่อสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคน และจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประจำทุกปี

2. ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และลูกจ้างนายกองกิจการบริหารส่วนตำบล

3. นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล และรองนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลหรือผู้ที่นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลมอบหมาย มีสิทธิเข้าประชุมสภา และมีสิทธิแถลงข้อเท็จจริงตลอดจนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนต่อที่ประชุม แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

4. กรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลถูกยุบ หากมีกรณีที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะกระทบต่อประโยชน์สำคัญของราชการหรือราษฎร นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการไปพลางก่อนเท่าที่จำเป็นก็ได้

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546)

(โกวิท พวงงาม และอลงกรณ์ อรรณแสง, 2547 : 34)

3. ส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล (ฝ่ายประจำ) การแบ่งส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล ขึ้นอยู่กับระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดขึ้นเพื่อเหมาะสมกับภารกิจ โดยแบ่งส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ดังนี้

3.1 สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป งานธุรการ งานการเจ้าหน้าที่ งานสวัสดิการ งานประชุม งานการตราข้อบังคับตำบล งานนิติกร งานการพาณิชย์ งานรัฐพิธี งานประชาสัมพันธ์ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานข้อบังคับงบประมาณประจำปี งานขออนุมัติดำเนินการตามข้อบังคับ งานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งจะต้องมีตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 ส่วนการคลัง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับเงิน การเบิกจ่าย การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การตรวจเงิน การหักภาษีเงินได้ และการนำส่งภาษี การตัดโอนเงินเดือน การรายงานเงินคงเหลือ การจัดทำงบจัดทำบัญชีทุกประเภท งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งจะต้องมีหัวหน้าส่วนการคลังหรือเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี

3.3 ส่วนโยธา ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบงานประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการ งานควบคุมอาคาร งานก่อสร้าง งานซ่อมบำรุง และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งจะต้องมีหัวหน้าส่วนโยธาหรือนายช่างโยธา

3.4 ส่วนสาธารณสุข (มีเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นหนึ่ง) ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสุขาภิบาล งานควบคุมโรคติดต่อ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งต้องมีหัวหน้าส่วนสาธารณสุขหรือนักวิชาการสุขาภิบาล หรือเจ้าพนักงานสาธารณสุข

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภาระหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีขอบข่ายที่กว้างขวาง และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้ ดังนี้

1.1 หน้าที่ต้องทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

1.1.1 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

1.1.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้ง

กำจัดสิ่งปฏิกูล

- 1.1.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- 1.1.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 1.1.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 1.1.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
- 1.1.7 ค้ำครอง ดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.1.8 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี

ของท้องถิ่นตามความจำเป็นและสมควร

1.2 หน้าที่อาจจัดทำในกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

- 1.2.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
- 1.2.2 ให้มีและบำรุงไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 1.2.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 1.2.4 ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและ

สวนสาธารณะ

- 1.2.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
- 1.2.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 1.2.7 บำรุง และส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 1.2.8 การคุ้มครอง ดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติแผ่นดิน
- 1.2.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 1.2.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- 1.2.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 1.2.12 การท่องเที่ยว
- 1.2.13 การผังเมือง

2. อำนาจ หน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในฐานะที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง รัฐต้องกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล โดยได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้

- 2.1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2.2 การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 2.3 การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- 2.4 การสาธารณสุขปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
- 2.5 การสาธารณสุขการ
- 2.6 การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
- 2.7 การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- 2.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 2.9 การจัดการศึกษา
- 2.10 การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรีคนชราและ
ผู้ด้อยโอกาส
- 2.11 การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี
ของท้องถิ่น
- 2.12 การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 2.13 การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 2.14 การส่งเสริมกีฬา
- 2.15 การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 2.16 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 2.17 การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 2.18 การจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย
- 2.19 การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- 2.20 การจัดให้มีและควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
- 2.21 การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 2.22 การจัดให้มีและการควบคุมการฆ่าสัตว์
- 2.23 การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ
และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 2.24 การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากร
ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 2.25 การผังเมือง
- 2.26 การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร

2.27 การดูแลรักษาที่สาธารณะ

2.28 การควบคุมอาคาร

2.29 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2.30 การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริม สนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

2.31 กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (โกวิท พวงงาม, 2548 : 1-26)

ศักยภาพและความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาจากองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในปัจจุบัน ปรากฏว่า ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะในเรื่องของรายได้หรือการเงิน การคลัง การยกฐานะท้องที่ใดเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ควรจะต้องมีรายได้มากพอโดยปกติต้องให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอจะพึ่งตนเองได้ และมีรายได้มากพอเพื่อใช้จ่ายซึ่งอย่างน้อยที่สุด จะต้องมีการจ่ายประจำที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ของบุคลากรในสำนักงาน ดังนั้นเมื่อพิจารณาตรวจสอบรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว มีการจัดชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกไว้ ดังนี้ (โกวิท พวงงาม, 2548 : 196-197)

อบต. ชั้น 1 คือ อบต. ที่มีรายได้ 20 ล้านบาทขึ้นไป

อบต. ชั้น 2 คือ อบต. ที่มีรายได้ 12 – 20 ล้านบาท

อบต. ชั้น 3 คือ อบต. ที่มีรายได้ 6 – 12 ล้านบาท

อบต. ชั้น 4 คือ อบต. ที่มีรายได้ 3 – 6 ล้านบาท

อบต. ชั้น 5 คือ อบต. ที่มีรายได้ไม่เกิน 3 ล้านบาท

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นส่วนงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ในการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชน และมุ่งเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นให้ตรงกับสาเหตุของปัญหาและเน้นการพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน โดยนำหลักการคัดเลือกตัวแทนจากประชาชนมาทำหน้าที่ในการบริหารงาน และใช้หลักการธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญในการจัดการบริหารองค์กร มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการดำเนินงานทุกขั้นตอน เช่น การจัดทำเวทีประชาคมขึ้นในตำบลและระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการพัฒนา

ชุมชนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการของประชาชนว่าต้องการพัฒนาหรือแก้ปัญหาใดก่อนหลัง นอกจากนั้นประชาชนในท้องถิ่นยังมีสิทธิ์ในการถอดถอนผู้บริหาร และสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 286 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้เขียนมุ่งเน้นไปที่บทบาทของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนที่ไม่รู้เรื่องประชาธิปไตย ให้ได้มีความรู้ในเรื่องประชาธิปไตย และส่งเสริมความรู้ให้เพิ่มขึ้นแก่ประชาชนที่พอจะมีความรู้เรื่องประชาธิปไตยอยู่บ้าง ก็เพื่อหวังว่าจะเห็นความสงบสุขเกิดขึ้นในบ้านเมืองที่วุ่นวายอยู่ในขณะนี้ การแบ่งแยกสิทธิ์การชักจูงมวลชนไปเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มการเมืองบางกลุ่มก็จะทำได้ยากขึ้นเพราะว่าประชาชนหูตาสว่างและเข้าใจระบอบการปกครอง จึงไม่หลงเชื่ออะไรอย่างมง่ายไม่ใช้เหตุผลพิจารณาให้ถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจทำอะไร โดยมีด้านมุ่งเน้นอยู่ 3 ด้าน คล้อยตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ที่เมื่อประชาชนได้ทราบเป็นอย่างดีแล้วประเทศของเราก็อยู่กันได้อย่างสงบสุขราบรื่น ได้แก่ ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการเลือกตั้ง และด้านการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประชาชนชาวไทยได้ปกครองตนเอง หลังจากที่มีการสละพระราชอำนาจของรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา เรียกการปกครองแบบนี้ว่าระบอบประชาธิปไตย การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนผู้อาสาเข้ามาบริหารประเทศต้องผ่านการเลือกตั้งของประชาชนด้วยตัวเอง ด้วยเสียงข้างมากของประชาชน โดยนโยบายที่จะดำเนินการจะต้องให้เกิดประโยชน์แก่คนทั้งประเทศ หากให้เกิดแก่คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดไม่ เพราะถ้าหากเป็นไปเช่นนั้นก็หาตรงกับพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 7 ไม่ พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจที่เป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองได้กำหนดคคคคการปกครองไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่า รัฐธรรมนูญ เพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ของการปกครองประเทศ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ

มาแล้วจำนวน 18 ฉบับ แต่ละฉบับจะยกย่องพระมหากษัตริย์ไว้สูงสุดในฐานะประมุขของประเทศ ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทาง 3 องค์กรหลักของประเทศ คือ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารผ่านทางรัฐบาล และทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล

อำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจในการออกกฎหมาย มาใช้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ ซึ่งได้แก่ รัฐสภาเป็นผู้ออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของรัฐบาล เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ ประชาชนชาวไทยใช้อำนาจนี้โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำหน้าที่แทนตน ในรัฐสภา รัฐสภาประกอบด้วยผู้แทนราษฎรจากทั่วประเทศทุกจังหวัด จากการเลือกตั้งและสัดส่วนจากระบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 480 คน และสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง จำนวน 150 คน รวมกันแล้วมีจำนวน 630 คน เพื่อไปทำหน้าที่ออกกฎหมายและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยมีประธานสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นประธานรัฐสภาในที่ประชุมสภา และเป็นผู้เสนอรายชื่อผู้สมควรเป็นนายกรัฐมนตรีให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยโปรดเกล้าให้เป็นนายกรัฐมนตรี หน้าที่อันสำคัญยิ่งเช่นนี้ จะต้องได้ผู้แทนที่มีความรู้ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของผู้คน จึงควรที่จะเลือกคนประเภทนี้เข้าไปทำหน้าที่ผู้แทนราษฎร ในรัฐสภา เพราะเมื่อเข้าไปแล้วก็จะเข้าทำหน้าที่พิทักษ์และรักษาผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนส่วนรวม หากประชาชนไม่แยกแยะให้ดีเลือกคนที่รู้จักจะดีหรือไม่ดีไม่สนใจเลือก เพราะเป็นพรรคพวกกัน หรือไม่สนใจประวัติความเป็นมาในอดีตแล้ว อาจได้ผู้แทนที่ก่อหายนะแก่ประเทศก็เป็นได้ การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน จะบอกอะไรไม่ใช่ไม่ได้หากไม่สนใจศึกษาความเป็นของบ้านเลย ประชาชนผู้นั้นเองนั้นแหละจะประสบความเดือดร้อนได้ในภายภาคหน้า เพราะว่าเราอยู่ในประเทศอยู่ในบ้านเมืองถ้าไม่สนใจบ้านเมืองคงไม่ได้ ดังนั้น ผู้แทนราษฎรจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ยืนยง ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ จะต้องพิจารณาให้ดีในการเลือกผู้แทน จะต้องเลือกคนดี คนมีความสามารถ ไม่คดโกงหวังผลประโยชน์แก่ตนเองหรือหมู่คณะ เพราะหากเป็นเช่นนั้นผลประโยชน์ก็จะตกไม่ถึงมือประชาชน เงินภาษีที่เสียไปเพื่อหวังว่าจะนำไปพัฒนาประเทศกลับไปตกอยู่แก่ผู้มีอำนาจเพียงบางคนหรือบางกลุ่มคณะ ประเทศก็จะค้ำยการพัฒนาไม่เจริญ ทัดเทียมบ้านเมืองประเทศอื่นเขาได้

อำนาจบริหารเป็นอำนาจที่จะจัดให้มีการปฏิบัติการตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ รัฐบาลมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินและการปกครอง มีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจและรับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีในปัจจุบันมีจำนวน 36 คน รับผิดชอบดูแลกระทรวง จำนวน 20 กระทรวง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะและมีรัฐมนตรีประจำกระทรวงต่าง ๆ ที่นายกคัดเลือกแล้วนำรายชื่อขึ้นทูลเกล้าถวายให้พระมหากษัตริย์ทรง

ลงพระปรมาภิไธยก่อนเข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่ คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ก็มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น จึงเป็นเรื่องคาบเกี่ยวกันอย่างแยกไม่ออกที่จะต้องมีการพิจารณาให้ถ่วงถ่วงในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะนอกจากจะไปทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ยังมีโอกาสที่จะได้เป็นรัฐมนตรีอีกด้วย มีอำนาจในการบริหารจัดการเงินงบประมาณของกระทรวงที่ตนได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี หากไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว อาจเกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงหาผลประโยชน์เข้าตน หรือแก่กลุ่มคณะของตนได้ ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการทำงานของรัฐมนตรีทุกคน ว่ามีพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ไม่สุจริตหรือไม่ ผลการพัฒนาบ้านเมืองเป็นอย่างไรเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนที่จะได้รับร่วมกัน โดยจะต้องคอยติดตามดูข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับรัฐมนตรีทุกคนอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาลงคะแนนเลือกตั้งครั้งใหม่ ในคราวที่ครบกำหนดหมวดและจัดให้มีการเลือกตั้งกันใหม่

อำนาจตุลาการเป็นอำนาจในการพิจารณาตัดสินคดีความ ซึ่งผู้ใช้ได้แก่ ศาลสถิตยุติธรรม เป็นอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินคดีความตามกฎหมาย ศาลในปัจจุบันมีหลายศาลดังนี้

ศาลชั้นต้น เป็นศาลที่รับฟ้องในชั้นเริ่มต้นคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ประกอบด้วย ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลแพ่งธนบุรี ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลล้มละลาย

ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจ กับมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่น ในเขตท้องที่ที่มีได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์ภาค เว้นแต่คดีที่อยู่นอกเขตศาลอุทธรณ์จะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่อุทธรณ์เช่นนั้นก็ได้ เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ศาลฎีกา เป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุดมีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ เป็นต้น และคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้อง คำขอ ที่ยื่นต่อศาลตามกฎหมาย คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด

ศาลปกครอง เป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีปกครองซึ่งเป็นคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนกรณีหนึ่ง และข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันอีกกรณีหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้องในการปฏิบัติราชการ ศาลปกครองเป็นศาลที่ใช้ระบบไต่สวนต่างจากศาลยุติธรรมซึ่งใช้ระบบกล่าวหา ศาลปกครองแบ่งออกเป็นศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด

ตุลาการ คือ ผู้พิพากษาในศาลสถิตยุติธรรมที่ใช้อำนาจในการตัดสินคดีความให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อความเป็นธรรมในสังคม รัฐธรรมนูญได้แยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหาร ผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการตัดสินคดีความในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเชื่อได้ว่าการตัดสินคดีจะต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม ผู้พิพากษาเป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม แต่การแต่งตั้งถอดถอนโอนย้ายเลื่อนตำแหน่งเลื่อนเงินเดือนหรือลงโทษเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นประมุข ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาทำหน้าที่อย่างอิสระปลอดจากอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายบริหารและรับผิดชอบงานด้านธุรการเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหามากที่สุด ดังนั้น ในส่วนของอำนาจตุลาการนี้ ประชาชนไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ ต้องปล่อยให้เป็นที่ของคณะกรรมการตุลาการและผู้พิพากษาในการดำเนินการอรรถคดี เพราะผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาได้ จะต้องผู้ที่รู้กฎหมายโดยเฉพาะ เป็นเรื่องต้องใช้ความสามารถเฉพาะด้านจริง ๆ และผลการดำเนินที่ผ่านมาก็เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า มีความยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง

สรุป การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ให้โอกาสแก่ประชาชนอย่างมากในการกำหนดแนวทางการปกครองประเทศ ในระบอบนี้มีหลักประกันความเท่าเทียมความเสมอภาคแก่ทุกคน ทุกคนมีสิทธิมีเสียงที่จะแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี มีสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก แต่ในทุกวันนี้ประชาชนยังคงไม่ทราบอยู่อีกมาก ดังนั้นควรที่จะต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าใจให้มากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าต้องส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน และต้องบอกให้ประชาชนเลือกคนที่ดีเป็นผู้แทนราษฎรด้วย

การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย การที่จะให้ทุกคนมาประชุมพิจารณาปัญหาของประเทศกันทุกคนคงเป็นไม่ได้ คงไม่สามารถหาที่กว้างพอจะรองรับประชาชนได้หมด จึงได้มีการเลือกตั้งหาตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง ในสถาบันที่สำคัญต่าง ๆ ของชาติ เช่น รัฐสภา คณะรัฐมนตรี เป็นต้น ดังนั้นการเลือกตั้งจึงต้องเป็นไป

ด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม โปร่งใสตรวจสอบได้ เพื่อให้ได้ผู้แทนที่ดีไปบริหารจัดการเรื่องบ้านเมืองให้เกิดความผาสุกโดยทั่วไป ดังมีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 ธันวาคม 2512 ว่า สิ่งสำคัญในการปกครองในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้

การเลือกตั้ง คือ การที่ราษฎรใช้สิทธิของตน ลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในแต่ละระดับของประเทศ การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือ ต้องเปิดกว้าง ให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่มีการชี้นำหรือบังคับให้เลือก ความสำคัญของการเลือกตั้งประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนทุกคน จะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าจะสามารถใช้อำนาจควบคุม กำหนดนโยบายและกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการ โดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัคร

1. ระดับการเลือกตั้ง การเลือกผู้แทนในระดับต่าง ๆ ในประเทศไทยมีหลายระดับ ดังนี้
 - 1.1 ระดับหมู่บ้าน คือ การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
 - 1.2 ระดับตำบล คือ การเลือกตั้งกำนัน คณะกรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 1.3 ระดับอำเภอ คือ สมาชิกสภาเทศบาล
 - 1.4 ระดับจังหวัด คือ สมาชิกสภาจังหวัด
 - 1.5 ระดับชาติ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
 - 2.1 มีสัญชาติไทย
 - 2.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง
 - 2.3 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน นับ

ถึงวันเลือกตั้ง

3. ลักษณะของบุคคลที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 3.1 ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง
 - 3.2 วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
 - 3.3 เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
 - 3.4 ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - 3.5 อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
4. คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - 4.1 มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
 - 4.2 มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
 - 4.3 สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
 - 4.4 เป็นสมาชิกพรรคการเมือง พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน
5. ลักษณะของบุคคลที่ไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งได้ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 5.1 เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - 5.2 ดิถยาเสพติคให้โทษ
 - 5.3 เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
 - 5.4 เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
 - 5.5 เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึง 5 ปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
 - 5.6 เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
 - 5.7 เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
 - 5.8 เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
 - 5.9 เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
 - 5.10 เป็นสมาชิกวุฒิสภา
 - 5.11 เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

5.12 เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

5.13 เคยถูกวุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และยังไม่พ้นกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติจนถึงวันเลือกตั้ง

5.14 อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ

การใช้ดุลพินิจในการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งต้องคอยติดตาม ประวัติดีและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครอยู่เสมอ และตรวจสอบว่ามีสิทธิเลือกผู้แทนได้กี่คน จำหมายเลขผู้สมัครที่ต้องการเลือกให้ได้เมื่อได้รับบัตรเลือกตั้งมาแล้วเดินเข้าคูหา ทำเครื่องหมาย X (กากบาท) ในช่องทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้ง ให้ตรงหมายเลขของผู้สมัคร เสร็จแล้วพับบัตรเลือกตั้งหย่อนลงในหีบบัตรด้วยตนเอง ข้อสำคัญ ต้องเลือกคนที่มีความจริงใจและเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถ และมีอาชีพสุจริตเป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่ควรเลือกผู้ที่มีเบื้องหลังไม่สุจริตและซื่อขายเสียง การซื่อขายเสียงนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่ซื่อขายเสียงแสดงออกถึงจิตใจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ได้หวังที่จะเข้าไปเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวมอย่างจริงจัง การเลือกตั้งเป็นเพียงทางผ่านเข้ามาครอบงำผลประโยชน์เข้าตนเอง คนเหล่านี้จะไม่เห็นใครสำคัญกว่าตนเอง ซึ่งไม่ควรจะให้มีโอกาสเข้ามาจัดการผลประโยชน์ของชาติและประชาชนอย่างเด็ดขาด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเลือกตั้งมีความสำคัญเป็นจุดเริ่มของระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่ซื่อสืขขายเสียง และเลือกคนดีเป็นผู้แทนของประชาชน เพื่อดูแลผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน

การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

จารุพงศ์ พลเดช (2550 : 1) กล่าวว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยหมายถึง แนวทางการดำรงชีวิตประจำวันและการดำรงตนในสังคมของประชาชนในประเทศ ที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การที่ประชาชนนำเอาหลักการและความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยและน้อมนำเอาพระราชดำรัส พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประพฤติปฏิบัติตน ทั้งในครอบครัว ในโรงเรียน ในชุมชน ตลอดจนการประกอบอาชีพการงานส่วนตัวและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อพัฒนาความเจริญของชุมชน

การดำรงตนในสังคมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในประเทศไทยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ประพฤติตนอย่างสอดคล้องกับหลักการปกครองดังกล่าว โดยปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามที่กฎหมายกำหนด และเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองในระดับต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ตลอดจนมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปกครองในระบอบนี้อย่างแท้จริง พร้อมทั้งจะให้ความสนับสนุนร่วมมือเท่าที่สามารถกระทำได้

พันธุทอง จันทร์สว่าง (2553 : 1) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนตามวิถีของประชาธิปไตย เช่น การเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและการใช้เหตุผลพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และการใช้เสียงข้างมากมาแก้ไขปัญหาโดยการรับรองสิทธิข้างน้อย

ธรรมาภิบาล กล่าวว่า ความหมายวิถีชีวิตของประชาชนในกลุ่มมือประชาธิปไตย (ธรรมาภิบาล, 2553) ว่า ความหมายในเชิงวิถีชีวิตของประชาชน หมายถึง วิธีการในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความเชื่อว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะไร้เสถียรภาพ ถ้าบุคคลหรือสมาชิกของสังคมขาดแบบแผนของความเชื่อทัศนคติและค่านิยมที่เป็นประชาธิปไตย

หลักการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

เวชพล อ่อนละมัย (2552 : 2) กล่าวว่า หลักการการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น จำแนกได้ 3 ข้อ ดังนี้คือ

เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล โดยไม่ศรัทธาบุคคลใดถึงขั้นบูชาบุคคล (แต่ก็ต้องมีความกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ) จะต้องไม่เคร่งครัดเรื่องระบบอาวุโส (แต่ก็ต้องให้ความเคารพ ผู้อาวุโส) ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อ มีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย เพื่อค้นหาเหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริง เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะจรรโลงให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้ และประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล

รู้จักการประนีประนอม คือ ยอมรับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธีไม่นิยมความรุนแรง ต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นหรือดึงดันแต่ความคิดเห็นของตนเอง โดยไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข และต้องยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไขความคิดเห็นของตนเอง เมื่อผู้อื่นมีความคิดเห็นที่ดีกว่า ประชาธิปไตย โดยพื้นฐานไม่ปรารถนาให้ใช้กำลัง และล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลังและความรุนแรงแล้ว ก็แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ไม่มีหรือไม่ใช่เหตุผลซึ่งก็ขัดกับหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาธิปไตย ที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผลมีระเบียบวินัย คือ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมี

ความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดตามอำเภอใจ แต่ถ้ามีความรู้สึกว่าคุณสมบัติที่ใช้อยู่ไม่เป็นธรรม ก็ต้องหาทางเรียกร้องให้มีการแก้ไขคุณสมบัตินั้น มิใช่ฝ่าฝืนหรือไม่ยอมรับ การใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนละเมิด หรือก้าวล่วงในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม เพราะสังคมที่ไม่มีการจำกัดในเรื่องสิทธิเสรีภาพเหล่านั้น หาใช่สังคมประชาธิปไตยไม่ แต่เป็นสังคมอนาธิปไตยที่เปรียบเสมือนไม่มีรัฐบาล ไม่มีกฎหมาย ไร้ระเบียบทางสังคมโดยสิ้นเชิง

มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศ และประเทศเป็นของคนทุกคน โดยสำนึกว่า การที่ตนได้รับการศึกษา สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของคนทุกคน ดังนั้น จึงต้องมีหน้าที่ทำประโยชน์ให้เป็นการตอบแทน นอกจากนี้ลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยยังมีอีกหลายประเด็น เช่น ต้องเป็นคนหนักแน่นไม่หุบเบา ต้องไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีน้ำใจเป็นนักกีฬาคือรู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย

จารุพงศ์ พลเดช (2550 : 1) กล่าวว่าหลักการดำเนินวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ยึดหลักเหตุผลและสันติวิธี ในการดำเนินชีวิตประจำวันทุกคนจะต้องมีการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจจะทำอะไรนั้น ส่วนใหญ่มักจะมีผลกระทบต่อคนอื่นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ดังนั้นการตัดสินใจจะทำอะไรนั้นจึงต้องยึดหลักการและตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลมากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัว จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เกิดความเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า โดยผู้ที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีเหตุผลจะมีลักษณะดังนี้

1.1 มีใจอดทน ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา

1.2 ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา หมายถึง การมองปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบ พิจารณาสาเหตุของปัญหาและหาหนทางแก้ไขอย่างมีสติ

2. ปฏิบัติตามเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย ทุกคนมีอำนาจในการปกครองเท่าเทียมกัน ดังนั้นการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ จึงต้องทำความต้องการของคนส่วนใหญ่ ซึ่งฝ่ายข้างน้อยต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามความเต็มใจ มีน้ำใจนักกีฬา หมายถึง การรู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย ในเรื่องที่มีความเห็นแตกต่างกัน ย่อมมีฝ่ายหนึ่งสมหวังและอีกฝ่ายหนึ่งผิดหวัง ฝ่ายที่สมหวังไม่ควรไปเยาะเย้ยถากถางอีกฝ่าย ควรจะเห็นใจและหาทางช่วยเหลือแก้ไขในโอกาสต่อไป ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่ไม่สมหวังก็ยอมรับในความเห็นส่วนใหญ่และพร้อมที่จะให้ความสนับสนุนร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมการเมือง ประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วม การที่จะให้ผู้อื่นผู้ใดนั้นปฏิบัติอย่างไร ควรชี้แจงเหตุผลความจำเป็นให้เขาเข้าใจและสมัครใจที่จะทำมากกว่าที่จะบังคับ โดยส่วนร่วมจะมีลักษณะดังนี้คือ

3.1 เป็นการยอมรับในคุณค่าของแต่ละคนว่าต่างก็มีเหตุผลมีสิทธิที่จะเลือกกระทำหรือไม่ทำอะไร

3.2 ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติ การสนับสนุนต่างๆ อย่างเต็มที่

3.3 จัดข้อขัดแย้ง การต่อต้านต่างๆ หมดไปได้ ปฏิบัติตามกฎหมาย ในการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยถือว่ากฎหมายที่บังคับใช้อยู่เป็นกฎหมายที่คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ หากคนส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบในกฎหมายใด ๆ ก็สามารถที่จะผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้น ๆ โดยอาศัยกลไกทางการเมืองการปกครองได้

4. ร่วมรับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม หากทุกคนยึดแต่ประโยชน์ส่วนตนในการตัดสินใจต่าง ๆ โดยไม่มองประโยชน์ร่วมกันแล้ว ย่อมไม่สามารถจะตัดสินใจต่าง ๆ ได้เลย ดังนั้น การปกครองจะต้องมีการเสียสละจากทุกคน ที่จะยอมเสียสละบางอย่างเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของส่วนรวมได้ ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนต่างเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันย่อมได้รับสิทธิต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน จะต่างกันก็เพียงหน้าที่และความรับผิดชอบในบางเรื่องเท่านั้น การยอมรับความเท่าเทียมกันสามารถแสดงออกได้โดยการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคกัน การให้ความสำคัญต่อทุกคน และไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก

องค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี กล่าวว่าหลักการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบไปด้วยหลักการ 6 ข้อ (องค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี, 2551) ดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
2. หลักความสมัครใจ
3. หลักความมีน้ำใจเป็นนักกีฬาและเคารพเสียงข้างมาก
4. หลักการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี
5. หลักการเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย
6. หลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

ธรรมนูญตำบล กล่าวว่าหลักการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจำนวน 7 ข้อ (ธรรมนูญตำบล, 2553) ดังนี้

1. ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาหรือข้อขัดแย้งระหว่างกัน ในทางปฏิบัติแม้ว่ามนุษย์จะไม่ได้ใช้เหตุผลตลอดเวลา แต่ก็ควรใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เพราะการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยการใช้อารมณ์ จะนำมาซึ่งข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับกัน โดยไม่ก่อให้เกิดความรุนแรง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความแตกแยกกันในสังคม

2. รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีสติสัมปชัญญะ ปราศจากอคติและมีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน

3. มีน้ำใจประชาธิปไตย กล่าวคือ มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ไม่นิยมการยอมตามความคิดเห็นของคนอื่น นอกจากจะถูกกลบฝังด้วยเหตุผลที่น่าเชื่อถือกว่า ยอมรับเสียงข้างมาก เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีจิตใจกว้างขวางพร้อมที่จะยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

4. สนใจกิจการบ้านเมืองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าเป็นหน้าที่เคารพ กฎเกณฑ์หรือกติกาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด

5. รู้จักประนีประนอมมากกว่าที่จะดึงดันเอาชนะกัน โดยอาศัยการขู่เชิญบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายตนแต่ฝ่ายเดียว

6. มองโลกในแง่ดี สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีศรัทธาและความหวังดีต่อชีวิตเสมอ กระบวนการในระบบประชาธิปไตยนั้นอาจต้องใช้เวลา ความอดทนอดกลั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

7. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อสมาชิกของสังคมประชาธิปไตยเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของทุกคนแล้ว ทุกคนจะเกิดความรักความภักดีต่อชาติบ้านเมือง ต่างพยายามที่จะประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม และต่างก็พยายามทำตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในรูปของสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองให้สะอาดร่มเย็น เป็นต้น

ฉานินท์ สันตะพันธุ์ กล่าวอ้างคำอธิบายของ รองศาสตราจารย์สุชุม นวลสกุล ที่อธิบายว่าการที่ประเทศใดหรือสังคมใดจะเป็นประชาธิปไตยได้นั้น ไม่ใช่เพียงแต่ว่ามีระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตยเท่านั้นเป็นใช้ได้ ความจริงแล้วอุปนิสัยและการปฏิบัติตนของคนในสังคมและวิถีดำเนินชีวิตประจำวันต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยจริงจึงด้วย จึงจะมีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงระบบประชาธิปไตยทางการเมืองให้ไปพลุลย์สถาวรต่อไปได้ ลักษณะของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น อาจจำแนกเป็นข้อ ๆ ได้ (ฉานินท์ สันตะพันธุ์, 2553) ดังนี้

1. เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ไม่ศรัทธาบุคคลใดถึงขั้นบูชาบุคคล โดยไม่ว่าคนคนนั้นจะคิดอ่านหรือมีทัศนคติเป็นอย่างไร เป็นเห็นดีเห็นงามว่าถูกต้องไปเสียทั้งหมด จะต้องยอมรับว่าคนทุกคนมีสติปัญญาและเหตุผลในวงจำกัด อาจมีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องหนึ่งและอาจไม่ถูกต้องในอีกเรื่องหนึ่งได้ จะต้องไม่เคร่งครัดเรื่องระบบอาวุโส (Seniority) มากนัก ผู้ที่อาวุโสจะต้องมีการรับฟังเยาว์กว่าบ้างอย่าถือว่าอาบนำร้อนมาก่อนแล้วต้องกวดเสมอไป เพราะในบางครั้งความคิดที่ดีอาจเป็นของผู้อ่อนอาวุโสกว่าก็ได้ ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อค้นหาเหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริงนั่นเอง เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะจรรโลงให้ประชาธิปไตย

ดำเนินไปได้ ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผลจะยอมปฏิบัติตาม ถ้าจำนนต่อเหตุผลของผู้ที่มีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน

2. การรู้จักประนีประนอม ผู้ที่เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยจะต้อง รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ตั้งต้นแต่ความคิดของตนเป็นสำคัญ มีช่องทางใดที่จะประสานความคิดของคนให้สอดคล้อง หรืออะลุ่มอล่วยกับทัศนะของผู้อื่นได้ ย่อมทำเพื่อป้องกันความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนอย่างไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข และต้องใช้เหตุผลให้มากที่สุดในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ การรู้จักประนีประนอมคือการยอมรับ การแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งโดยสันติวิธี ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ต้องไม่นิยมการแก้ไขปัญหาคือความรุนแรง ประชาธิปไตยโดยพื้นฐานไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลังและลี้ภัยด้วยวิธีรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลังและความรุนแรงแล้ว ก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีหรือไม่ใช่เหตุผล ซึ่งก็ขัดกับหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาธิปไตยที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผล

3. มิระเบียวินัย สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดี คนในสังคมจะต้องเป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดเข้าละเมิดตามอำเภอใจ ถ้ามีความรู้ดีกว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เป็นธรรม ก็ต้องหาทางเรียกร้อง ให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้น มิใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะถ้าคนบางคนละเมิดกฎหมายได้ คนอื่นก็ย่อมจะทำได้เช่นเดียวกัน สังคมก็จะเกิดการอลเวงหากกฎหมายที่ใช้เป็นหลักไม่ได้ ประชาธิปไตยเป็นลัทธิที่บูชาสิทธิและเสรีภาพก็จริงอยู่ แต่การที่คนจะถึงอ้างสิทธิเสรีภาพนั้น ต้องมีความระมัดระวังให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนละเมิดหรือก้าวท้าวในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หรือทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคมย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ชอบและไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง เพราะสังคมที่ไม่มีการจำกัดในเรื่องสิทธิเสรีภาพเลยนั้น หากสังคมประชาธิปไตยไม่ แต่เป็นสังคมอนาธิปไตย (Anarchy) เป็นสภาวะที่เปรียบเสมือนไม่มีรัฐบาล ไม่มีกฎหมาย ไร้ระเบียบวินัยทางสังคมโดยสิ้นเชิง ทุกคนทำอะไรได้ตามใจชอบ สังคมแทนที่จะสงบสุขกลับวุ่นวายเหมือนบ้านเมืองไม่มีชื่อ ไม่มีแปร สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดี คนในสังคมจึงจำเป็นต้องมีระเบียบวินัย

4. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จะเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของทุกคน การประพฤตินั้นเป็นพลเมืองที่ดีได้แก่ การช่วยกันรักษาสমบัติของส่วนรวมหรือสาธารณสมบัติ ลักษณะเช่นนี้มักสืบเนื่องมาจากความสำนึกที่ว่าตนได้รับการศึกษา จนสามารถทำมาหากินเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของทุกคน ดังนั้น จึงต้องเป็นหน้าที่ของคนทุกคนที่จะทำประโยชน์ให้เป็นการตอบแทนด้วย อย่างไรก็ตามในเรื่องวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยนี้ ถ้าจะแยกแยะเป็นประเด็นปลีกย่อยก็

สามารถหยิบยกได้อีกมาก เช่น ต้องเป็นคนหนักแน่นไม่หุนหา มีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่นยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย เป็นต้น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยหมายถึง การที่ประชาชนใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนอย่างมีสติ ใช้เหตุใช้ผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องส่งเสริมให้ประชาชน มีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแพร่หลาย โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างและส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเป็นนิสัยของประชาชนทุกคนให้ใช้เหตุใช้ผลในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ไม่หลงเชื่อใครง่าย ๆ โดยเฉพาะเรื่องการเมือง ต้องฟังหูไว้หู การไปร่วมแสดงออกทางการเมืองโดยการชุมนุมนั้นเป็นสิทธิที่ทำได้ แต่การไปร่วมชุมนุมนั้นจะต้องไม่ไปรบกวนสิทธิคนอื่นด้วย เช่น ปิดถนนทำให้คนสัญจรไม่ได้ ค้าขายไม่ได้ถือว่ากระทำไม่ถูกเป็นการกระทำเกินสิทธิ ประชาชนบางครั้งอาจจะตามเกมการเมืองไม่ทัน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต้องให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่เสมอ ๆ ด้วย เพื่อความสงบสุขของบ้านเมืองโดยส่วนรวม

บริบทของอำเภอแก่งกระเจาน

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งกิ่งอำเภอแก่งกระเจาน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2531 ขณะนั้นมีพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลแก่งกระเจาน ตำบลสองพี่น้อง และตำบลวังจันทร์ ต่อมา มีการจัดตั้งตำบลเพิ่มอีก 3 ตำบล คือ ตำบลป่าเต็ง ตำบลพสุสวรรค์ และตำบลห้วยแม่เพรียง และได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอแก่งกระเจานเป็นอำเภอแก่งกระเจาน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2536 ลักษณะที่ตั้ง อำเภอแก่งกระเจานเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 8 อำเภอของจังหวัดเพชรบุรี ห่างจากจังหวัดเพชรบุรี ไปทางทิศตะวันตกระยะทาง 53.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,500.478 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,562,799 ไร่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอบ้านลาด และอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ลักษณะภูมิอากาศอบอุ่นไม่ร้อนจัดไม่หนาวจัด อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 28 องศาเซลเซียส มีฝนตกประมาณเดือนกรกฎาคม – พฤศจิกายน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,056 มิลลิเมตรต่อปี ประชากรในเขตอำเภอแก่งกระเจานแบ่งตามลักษณะการปกครองท้องที่ ประกอบด้วย 6 ตำบล 52 หมู่บ้าน (ข้อมูลบรรยายสรุปของอำเภอแก่งกระเจาน, 2551) ดังนี้

ตารางที่ 2.1 จำนวนหมู่บ้าน และประชากรในเขตอำเภอแก่งกระจาน

ที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
1	แก่งกระจาน	14	4,013	3,868	7,881
2	สองพี่น้อง	8	2,490	2,086	4,576
3	วังจันทร์	8	2,365	2,443	4,808
4	พุสวรรณคีร์	6	1,553	1,593	3,146
5	ห้วยแม่เพรียง	6	1,709	1,500	3,209
6	ป่าเต็ง	10	2,601	2,425	5,026
	รวม	52	14,740	13,915	28,655

สภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอแก่งกระจานเป็นอำเภอแก่งกระจานเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2536 แบ่งการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 52 หมู่บ้านประกอบด้วย 1) ตำบลแก่งกระจาน 2) ตำบลสองพี่น้อง 3) ตำบลวังจันทร์ 4) ตำบลพุสวรรณคีร์ 5) ตำบลห้วยแม่เพรียง 6) ตำบลป่าเต็ง ประชากรทั้งหมดจำนวน 28,655 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 11,658 ครัวเรือน มีองค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งกระจาน 2) องค์การบริหารส่วนตำบลสองพี่น้อง 3) องค์การบริหารส่วนตำบลวังจันทร์ 4) องค์การบริหารส่วนตำบลพุสวรรณคีร์ 5) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแม่เพรียง 6) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเต็ง (บรรยายสรุปอำเภอแก่งกระจาน, 2551) มีนายอำเภอแก่งกระจานเป็นผู้บังคับบัญชาราชการทุกฝ่ายในอำเภอ รวมทั้งกำกับดูแลองค์กรปกครองท้องถิ่นทั้ง 6 แห่งด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน นายกององค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีการดำรงตำแหน่งตามวาระที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนดไว้ นอกจากนั้นประชาชนยังมีการรวมกลุ่มกันตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มอาสาสมัครช่วยเหลือทางสังคม กลุ่มอาชีพแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ ผ้าใยบัว ฯลฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าผลงานวิจัยของนักวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกับเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอำเภอแก่งกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

สิทธิศ คำวรรณ (2541 : 3) ได้ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการวางแผน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบโดยร่วมมือกับคณะครู นักเรียนและผู้ปกครอง ในการวางแผนร่วมกันที่สอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสภาพความจำเป็นและต้องการของท้องถิ่น ควรให้ออกาสชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการแบ่งทรัพยากรส่วนใหญ่มีการมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมวินัยนักเรียนอย่างเพียงพอ ด้านการกระตุ้นและจูงใจ ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ ส่งเสริมและสนับสนุนงานวินัยนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เป็นผู้นำให้คณะครูได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี และมีกิจกรรมยกย่องชมเชยนักเรียน ที่ประพฤติดีอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนให้มากขึ้น ด้านการประสานงาน ส่วนมากได้มีการประสานงานกับชุมชน และศาสนสถาน เว้นแต่ศูนย์พัฒนาความประพฤตินักเรียน นักศึกษาซึ่งมีน้อยมาก ผู้บริหารควรให้ความร่วมมือและประสานงาน เพื่อหาแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานป้องกันและ แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ด้านการประเมินผล พบว่า มีน้อยกว่าทุกด้าน ซึ่งผู้บริหารควรมีรูปแบบของการประเมินผลที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ เพื่อนำผลของการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานด้านส่งเสริมวินัยนักเรียนให้ถูกต้องเหมาะสม

จิรวัดน์ สุคนธ์ทรัพย์ (2542 : 3) ได้ศึกษาบทบาทผู้แทนราษฎรในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความเห็น ว่า บทบาทของผู้แทนราษฎร ในด้านการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คงมีเพียงด้านความซื่อสัตย์สุจริตของผู้แทนราษฎรเท่านั้น ที่ประชาชนมีความคิดเห็นว่ามีบทบาทในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ กลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภูมิหลังแตกต่างกัน ในด้านเพศ อายุ การศึกษา การทำงาน รายได้ต่อเดือน จะมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้แทนราษฎร ในการพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

สมศักดิ์ หนูสนิท (2542 : 3) ได้ศึกษาการพัฒนาทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่า การแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นับตั้งแต่ยุคของคณะราษฎรกระทั่งประชาธิปไตยทุนอุปถัมภ์ในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย เพราะที่ผ่านมาผู้นำทางทหารใช้วิธีการรัฐประหารเป็นช่องทางเข้าสู่อำนาจ การทำรัฐประหารมีผลต่อความเข้มแข็งและความต่อเนื่องของระบบพรรคการเมืองไทย โดยผู้นำทางทหารได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของพรรคการเมืองเสียเอง เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมตามวิถีทางรัฐสภา ส่งผลให้พรรคการเมืองไทยไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองได้ ประกอบกับการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ไม่ได้ถูกต่อต้านจากประชาชนเจ้าของอำนาจ เพราะลักษณะคนไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบยอมรับอำนาจรัฐบาล แม้ว่าประชาชนจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองแต่ก็ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง จะมีเพียงคนหมู่น้อยเท่านั้น แต่ในการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในปัจจุบัน จะกระทำได้อย่างยากขึ้นเพราะสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกระแสโลกาภิวัตน์ และความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน บทบาททางการเมืองของทหารจึงมีแนวโน้มที่จะทำหน้าที่เพียงทหารอาชีพเท่านั้น

กุมารี บุตรศรี (2543 : 3) ได้ศึกษาความคิดเห็นและการปฏิบัติของข้าราชการครูจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของข้าราชการครูในจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนมากมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยทุกด้าน การปฏิบัติของข้าราชการครูในจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางคือด้านการใช้สิทธิ์ในการมีส่วนร่วมทางด้านการเมือง ด้านรัฐธรรมนูญ ด้านการบริหารประเทศและด้านพรรคการเมือง

กานต์ บุญศิริ (2543 : 3) ได้ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการตรวจสอบและควบคุมนักการเมืองตามรัฐธรรมนูญใหม่นี้ สามารถกระทำได้อย่างพอสมควร แต่ยังมีปัญหาบางประการ กล่าวคือประชาชนทั่วไปยังไม่มีความตื่นตัวที่ตรวจสอบควบคุมนักการเมืองได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเรื่อง การแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของรัฐมนตรี ซึ่งในที่สุดก็ต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดเช่นเดิมบทบาทหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเข้าไปดำรงตำแหน่งของรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พุทธศักราช 2540 มีการเปลี่ยนแปลงไปพอสมควร โดยเฉพาะสมาชิกวุฒิสภา นอกจากมีบทบาทในการถ่วงดุลอำนาจ และควบคุมการทำงานของ

ฝ่ายบริหารแล้ว ยังเพิ่มหน้าที่ในการพิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะระดับสูง ด้วยการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีก็เช่นกัน มีการเปลี่ยนแปลงให้หมดสภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทันที เป็นการแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหารอย่างเด็ดขาดที่สุด การควบคุมการเลือกตั้งให้เกิดความสุจริตยุติธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เพราะยังมีทุจริตใช้เงินในการเลือกตั้งอยู่มาก เสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญใหม่มีเพิ่มขึ้น โดยเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองไทย แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ประชาชนได้ออกมาเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตนตามกฎหมายจำนวนมากขึ้น ซึ่งบางกรณีไม่อาจหาข้อยุติได้ อาจทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงทำให้ดูเหมือนว่าเกิดความวุ่นวายไม่สงบในสังคมมากขึ้น คลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงตามรัฐธรรมนูญใหม่ต้องการให้ประชาชนได้ประโยชน์อย่างสูงสุดทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีและเป็นธรรม แต่ยังคงมีปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องของความโปร่งใส ในการสรรหา คณะกรรมการต่าง ๆ และสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญใหม่ได้รับรองสิทธิชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาอยู่บ้าง กล่าวคือ ประชาชนในบางท้องถิ่น ออกมาเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของพื้นที่ในชุมชนอย่างมาก จนไม่แน่ใจว่ามีสิทธิเป็นเจ้าของ เช่นนั้นจริงหรือไม่ และหลายชุมชนก็ไม่แน่ใจในแนวทางการปฏิบัติงานของรัฐ

สุวัฒน์ ศรีพงษ์สุวรรณ (2544 : 3) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา : กรณีศึกษาประชาชนในเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งวันที่ 4 มีนาคม 2543 ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีที่อยู่ระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันจะมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกตั้งแตกต่างกัน ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสียสิทธิ พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี ที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเสียสิทธิแตกต่างกัน ความตั้งใจที่จะไปเลือกตั้งหรือไม่ไปเลือกตั้ง พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีความตั้งใจที่จะไปเลือกตั้งหรือไม่ไปเลือกตั้งแตกต่างกัน เพราะอ้างว่าไม่มีผู้สมัครที่พอใจ เมื่อหน้ายกการเลือกตั้ง และไม่สะดวกในการเลือกตั้ง การตัดสินใจเลือกตั้ง แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย ดังนี้ ระยะเวลาในการตัดสินใจ พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีระยะเวลาในการตัดสินใจแตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ พบว่า ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจแตกต่างกัน เหตุผลที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีเหตุผลที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจแตกต่างกัน ทศนคติทางการเมืองพบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา

และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกัน อิทธิพลข่าวสารที่มีต่อการตัดสินใจพบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มี เพศ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันจะมีการตัดสินใจเลือกผู้สมัครจากข้อมูลที่ได้รับแตกต่างกัน

วีรดา ชูลิกราน (2544 : 3) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก วิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีตามความคิดเห็นของบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายชุมชน และฝ่ายนักเรียนแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา 2) บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 4) ครูควรจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 5) ครูต้องฝึกฝนให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาบนพื้นฐานความถูกต้องและมีเหตุผลสนับสนุน 6) สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรยกย่องผู้ที่ปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

สุรศักดิ์ กุลเรือง (2544 : 3) ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีเพศต่างกันไม่มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีอายุต่างกันไม่มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาต่างกัน มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกัน มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน สำหรับการรับฟังข่าวสารทางการเมืองการปกครอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากสื่อประเภทต่าง ๆ จำแนกตามประเภทได้ ดังนี้ 1) สื่อประเภทโทรทัศน์ 2) สื่อประเภทวิทยุ 3) สื่อประเภทหนังสือพิมพ์ /วารสาร นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ระดับปานกลาง

พัทธรณ สักดิษฐานนท์ (2544 : 3) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารให้การสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาด้านการวางแผนอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการให้แรงกระตุ้น ด้านการประสานงาน และด้านการประเมินผลอยู่ใน

ระดับปานกลาง อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมที่สังกัดสถานศึกษาต่างประเทศและต่างคณะวิชา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาในสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่อาจารย์ที่มีตำแหน่งต่างกันและทำงานในหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นดังกล่าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ข้อเสนอแนะพบว่า ควรมีการวางแผนงานที่ชัดเจนและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ควรจัดสรรทรัพยากรในการทำงานกิจกรรมให้เพียงพอ ควรเสริมแรงจูงใจให้กับผู้ที่ตั้งใจทำงานกิจกรรมด้วยความจริงใจ ควรประชุมประสานงานกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจ และควรมีการประเมินผลกิจกรรมทุกครั้งเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป

เมธี สังกู (2544 : 3) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้บริหารควรให้คำปรึกษาและมีเสนอแนะแนวทางแก้ไขให้แก่ครู และชี้แจงให้เข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมและโครงสร้างของหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอนพบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูรู้จักประเมินผลงานของตนเอง ชี้แจงให้ครูเข้าใจ วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล ด้านพัฒนาบุคลากรพบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูเข้าอบรมเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และให้เกียรติเท่าเทียมกัน ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับ กฎ ระเบียบและข้อบัญญัติในการบริหารงาน ควรมีหลักในการบำรุงขวัญและกำลังใจ ด้านมนุษยสัมพันธ์พบว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีกิริยาที่ดี น่าเชื่อถือควรใช้ คำพูดที่ดีที่เหมาะสม และมีความห่วงใยในผู้ร่วมงาน ด้านขวัญและกำลังใจพบว่า ผู้บริหารควรเป็น คนที่ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม ควรมีจิตใจกว้างขวางโอบอ้อมอารีต่อผู้ร่วมงาน ส่วนแนวทางการปรับปรุงบทบาทของผู้บริหารพบว่า ผู้บริหารควรให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวางแผน การนำหลักสูตรไปใช้และควรสนับสนุน ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรมีการ มอบหมายงานอย่างชัดเจน ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการใช้และผลิตสื่อนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมทั้งให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย ผู้บริหารควรมีการวัดผลและประเมินผลการเรียน การสอนครูอย่างสม่ำเสมอโดยวิธีวิธีหลากหลาย และตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผู้บริหาร ควรจัดคนให้เหมาะสมกับงาน ตามความรู้และประสบการณ์และส่งเสริม งานวิจัยทางการศึกษา ผู้บริหารควรเปิด โอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการทำงาน ในรูปของคณะกรรมการติดตามและ ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรมีมุขยสัมพันธ์ที่ดีต่อ ครูผู้สอน มีความยุติธรรม ผู้บริหารควรให้เกียรติ ให้โอกาสและให้กำลังใจผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ

ปราณี เอื้อวิริยานุกูล (2545 : 3) ได้ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการพัฒนาทีมงานของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงานด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในทีมงาน ด้านการสร้างควมไว้วางใจในทีมงาน ด้านการสื่อสารในทีมงาน ด้านการแก้ปัญหาของทีมงาน ด้านการสร้างเสริมความร่วมมือในทีมงาน และด้านการติดตามเสริมสร้างการพัฒนาทีมงาน โดยภาพรวมของทุกด้านมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาในการพัฒนาทีมงานที่สำคัญ ประกอบด้วย ปัญหาด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำงานเป็นทีม คือ ไม่มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่เสริมการทำงานเป็นทีม ข้อเสนอแนะ ควรหาบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิมาสนับสนุนการทำงานเป็นทีมหรือจัดฝึกอบรมให้กับสมาชิกทีมงาน ด้านการสร้างควมไว้วางใจทีมงาน ปัญหาคือ ผู้บริหารและสมาชิกทีมงานขาดการประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอต่อกัน ข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารควรนิเทศ ติดตามและช่วยเหลือทีมงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้านการสื่อสารในทีมงาน ปัญหาคือ การสื่อสารในทีมงานมักเป็นการรับคำสั่งจากผู้บริหาร สมาชิกไม่มีโอกาสซักถามหรือโต้แย้ง ข้อเสนอแนะ การออกคำสั่งให้บุคลากรปฏิบัติงาน ควรมีการประชุมชี้แจงเพื่อให้สมาชิกทีมงานได้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจและเป็นปัญหา ด้านการแก้ปัญหาในทีมงาน ปัญหาคือ ผู้บริหารไม่นำปัญหาสำคัญต่าง ๆ เสนอที่ประชุมเพื่อกันแก้ไข ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ และสนใจแก้ปัญหาในองค์กร โดยคำนึงถึงความสำคัญและความเร่งด่วนของแต่ละปัญหา ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือในทีมงาน ปัญหาคือ ขาดการสร้างแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม มีการปฏิบัติงานที่โปร่งใสและสร้างขวัญกำลังใจในทีมงาน ด้านการติดตามเสริมสร้างการพัฒนาทีมงาน ปัญหาคือ ไม่มีการรายงานผลเสนอความก้าวหน้าในการทำงาน ข้อเสนอแนะคือ ควรให้สมาชิกในทีมงานมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพัฒนาทีมงาน โดยการประเมินผลการทำงานอย่างมีระบบและน่าเชื่อถือ

วิลาส โลहितกุล (2547 : 3) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบจำลององค์การบริหารส่วนตำบลเยาวชน ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบจำลององค์การบริหารส่วนตำบลเยาวชน สามารถช่วยสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในท้องถิ่นได้ และมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยให้ดำเนินกิจกรรมองค์การบริหารส่วนตำบลเยาวชนต่อไป โดยควรเน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น มีการจัดตั้งสภาประชาธิปไตยเพิ่มเติม และควรส่งเสริมสนับสนุนให้เพศหญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น

สายสุณี ศักกรางกูร (2548 : 3) ได้ศึกษาความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 :

ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความรู้ ความเข้าใจสูงกว่าเพศชาย นักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความรู้รูปแบบและเนื้อหาของการเมืองการปกครองของไทยแตกต่างกัน

เรียงศักดิ์ ทองอยู่ (2548 : 121-124) ศึกษาบทบาทครูสังคมที่มีต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษากรุงเทพมหานครมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า วุฒิการศึกษาและสาขาวิชาที่จบมีผลต่อบทบาทของครูสังคมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองปกครอง ขนาดโรงเรียน และความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยไม่มีผลต่อบทบาทของครูสังคมศึกษาดังกล่าว

ลินดา สมประสงค์ (2549 : 3) ได้ศึกษาบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลการศึกษา พบว่า บทบาทที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ นโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาซึ่งเป็นการเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมือง บทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การใช้อำนาจทางการเมืองในลักษณะอัตรายประชาธิปไตยหรือเผด็จการอำนาจนิยมมากกว่าลักษณะประชาธิปไตย ในการบริหารงานของรัฐบาลมีนโยบายหลายนโยบายมีแนวทางตรงข้ามกับคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การปราบปรามยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากโดยไม่ทราบสาเหตุและไม่เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม มีการดิงตัว ส.ส. จากพรรคการเมืองอื่น พร้อมทั้งมีการซุกหุ้นโดยโอนให้แก่บุคคลใกล้ชิด ฯลฯ รัฐบาลได้รวมกลุ่มทุนเข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยตรง และมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลประชาชนจึงมีสิทธิเฉพาะเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมีผลการวิจัยออกมาเชิงลบมากกว่าเชิงบวกต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ปกครองประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจแต่ผู้เดียว (แบบอัตรายประชาธิปไตย) หรืออำนาจนิยม จาก

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยสามารถสรุปตัวแปรที่ศึกษาได้ ดังนี้

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นเรื่องมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง จะต้องให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ในระบอบประชาธิปไตยในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งผู้เขียนศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามแนวคิดของสมิตเตอร์และคาร์ล (Smities and Karl) โดยสรุปว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องประกอบด้วย

1. ความเห็นสอดคล้องกัน หมายถึง ประชาชนในอำเภอแก่่งกระงานมีความเห็นสอดคล้องกันในเป้าหมายการทำงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนในอำเภอแก่่งกระงานมีส่วนร่วม ในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในอำเภอแก่่งกระงาน มีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น ในการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
4. การตอบสนองความต้องการของประชาชน หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน ต้องทำตามความต้องการประชาชน หากไม่สามารถดำเนินการให้ได้ ก็ต้องชี้แจงให้ประชาชนทราบ
5. การปกครองโดยเสียงข้างมาก หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องใด ๆ ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน ต้องทำตามเสียงข้างมาก
6. อำนาจอธิปไตยของรัฐ หมายถึง การออกข้อบังคับตำบลเป็นหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในอำเภอแก่่งกระงานสามารถเข้าชื่อกันเสนอข้อบังคับตำบลให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล พิจารณาได้ด้วย
7. รัฐบาลผ่านพรรคการเมือง หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน ควรจะต้องสังกัดกลุ่มการเมือง และได้รับการเสนอชื่อให้ลงสมัครรับเลือกตั้งจากกลุ่มการเมืองนั้น
8. พหุนิยม หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงานจะต้องมีประชาชนหลายกลุ่มอาชีพ เลือกให้เป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
9. การกระจายอำนาจ หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน มีการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่รองผู้บริหารและข้าราชการในสังกัด เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการแก่ประชาชน

10. หัวหน้าฝ่ายบริหาร หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน จะต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และต้องพัฒนาตำบลให้เจริญก้าวหน้า

11. การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแก่่งกระงาน พร้อมทั้งจะให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนตรวจสอบการทำงานได้เสมอ ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดดังกล่าว สามารถทำให้ทราบความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ จึงได้นำแนวคิดนี้มาเป็นแนวทางศึกษาวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนต่อไป

ในส่วนของบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริม การปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้เขียนได้ศึกษาหลักการบริหาร 4 ประการ (Management Process) ตามแนวคิดของเชอร์เมอร์โฮม (Schmerhom) เพราะว่ามีเหมาะสมตามบริบทของปัจจุบัน เนื่องจากแบบเดิม ๆ นั้นมีหลายข้อที่เย็นเยือกไม่ทันสมัย ซึ่งเชอร์เมอร์โฮม ได้ปรับลดลงให้กระชับได้ใจความครอบคลุมในทุกแง่มุมแล้ว คงเหลือแนวทางประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การชักนำ 4) การควบคุม

1. การวางแผน หมายถึง การเตรียมการเกี่ยวกับแนวทาง หรือขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดทำล้งเจ้าหน้าที่และการจัดแบ่งงาน แก่ผู้รับผิดชอบ เรื่องการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3. การชักนำ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาดำเนินการเพื่อให้ความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

4. การควบคุม หมายถึง การติดตามประเมินผลว่า ประชาชนมีความรู้เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

ในส่วนของส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้เขียนใช้ นโยบายการเผยแพร่ประชาธิปไตยของกระทรวงมหาดไทย ตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน พ.ศ.2534 ที่เน้นในด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการเลือกตั้ง และด้านการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยมาเป็นด้านที่จะต้องให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลส่งเสริมเพิ่มขึ้น